

Metropoolia

Sest sina saad Kristuse tunnistajaks kõigile inimestele selles, mida sa oled näinud ja kuulnud. (Ap. 22,15)

Me tunnistame armu,
kuulutame halastust,
ei varja heategusid.
(Suurest veepühitsuspalvest)

Püha Eelkäija Skifita Reonäel, Saaremaa, 2016

*Kui suured on Sinu teod, oh Issand,
Sa oled need kõik targasti teinud (Ps 103/104:24)*

Foto: Gennadi Baranov

Jerusalemmas asuva Aadama kabeli seinal olev kiri ütleb: „Pealuupaik, see tähendab Kolgata, kuhu pandi püsti rist, on saanud paradiisiks”. Nende isiklike suhete vallas, mis inimestel on iseendaga ja omavahel (teisiti öeldes osaduse mõttes), on maailmaköiksus määratud muutuma pulmapeoks, euharistiaks. Isa Nikos Nissiotise sõnul „lõi Jumal maailma, et ühendada sealäbi inimkond kosmiliseks ihuks, mis muutub euharistiliseks ihuks”. Seega on tõsi, et Ta on olemas „kõigesse selles maailmas salasuse kohalolekuna, mis annab inimestele osaduse, tugevama, kui nad ise eraldi võttes on” (Nikos Nissiotis). Just selles on inimese kutsumus, täpselt: ükski inimene ei ületa Jumala silmis oma isiklikus vabaduses maailma mitte selleks, et teda kõrvale heita, vaid selleks, et teda hoida, anda talle sisu, anda talle võimalus vastata tema kõige salajasemale sakramentaalsusele, teda „harida”, täiustada tema ilu, ühesõnaga teda muuta, mitte moonutada. Just maailmas väljendab inimene oma vabadust ja väljendab ennast kui isikulist olemasolu Jumala ees (Constantin Gregoriadis).

Kreeka isade sõnade järgi on inimene „auhiilgus”, see tähendab Jumala kuju avaldus selles maailmas (isegi kui see ei väljenda mitte nii vöröd inimese suhteid selle maailmaga, vaid ennekõike tema suhteid Jumalaga). Inimene ei saa niisiis Jumalat nähtavaks teha iseendas, ilma et ta oleks Jumala nähtavaks teinud maailmale või teinud ennast nähtavaks Jumala kujuna maailmas.

Teisiti öeldes, Jumala kuju inimeses si saldub samuti inimese omaduses olla maailmaköiksuse päästja. „On tõsi,” kirjutab Dumitru Stăniloae, „et maailm loodi enne inimest, kuid just läbi inimese sai ta päriselt tegelikuks ning jõudis oma sihtpunktini. Inimene on Jumala kaastööline selles maailmas. Kõik nähtav moodustub inimesest ja maailmest, see on maailm, mis peegeldub läbi inimese vői läbi inimese ja tema suhete maailmaga.” Me saame seega öelda, et inimene on peegel, milles me näeme maailma ja maailm on peegel, milles me näeme inimest.

Samuti on inimene maailmaköiksuse jaoks lootus armu vastu võtta ning ennast Jumalaga ühendada, kuid ta on ka risk murduda ja langeda. Kohe, kui inimene pöördub Jumalast ära, ei näe ta muud kui pealispinda, „mööduvat palet” (1Kr 7:31) ning annab selle tagajärjena maailmale „vale nime”.

Sel tasemel asetseb inimese suurus: suurus, mis peitub tema taandumatus isiku lises mõõtmes, maailma ületav suurus, mis võimaldab tal kosmost mitte hävitada, vaid

Risti salasus. Rist ja halastuse lugu

Püha Damjanuse rist. Püha Kaaara kirik, Assisi, Itaalia.

muuta see jumaliku Tarkuse templiks. Mee nutagem siinkohal neid olulisi kohti püh Pauluse kirjast roomlastele (1:20 ja 8:19-21), mis annavad meile võtme tõlgendada loomise suurt salasust, mis vastab nii langemisele kui ka lunastusele. Me näeme siin töeliselt, et koos loomise ja langemisega saab alguse rõhtjoon, mis viib ristist ja ülestõusmisest nelipühini. Siin peitubki lihakssamise põhiolemuse salasus, sest ta asetab inimese loodud keskpunkti: Kristus, võttes kokku inimajaloo, annab samal ajal maailma ajastutele nende mõtte ja täitumise. Nagu ütleb püh Augustin, on ilmutus meile antud kui „teine maailm”, et me taas leiaksime maailma mõttet. Esialgne loomine enne langemist oli mõistetav kui esimene leping, mis saavutas oma töelise sisu üksnes Kristuses, sest kõik on loodud Sónas Tema poolt ja ka Tema jaoks (Kl 1:15-19).

Kui see on nii, siis me mõistame, miks loodud mõte on meile avaldatud selles taasloomises, mida juhib Jumala Poeg, kes sai ka maa lapseks (Olivier Clément). Seega on kõigel, mis toimub inimesega, universaalse tähendus ning see väljendub universumis. Veel enam, „piübellik ilmutus seab meid silmitsi lahti seletatud inimesekeskusega, mis pole mitte ihulik, vaid vaimne,” nagu ütleb Olivier Clément, „est inimese saatus määrab kosmose saatuse.” Sellest alates kujutab inimene endast kogu loodu, tema plaanide, kõigi tema vormide vaimset keset, sest ta on mõneti „mikrokosmos ja mikroteos”, teisisõnu, universumi kokkuvõte ja Jumala kuju, sest

¹ Mikrokosmos – „pisimaailm”, inimene maailma kokkuvõttena; mikroteos – „pisijumal”, inimene Jumala kuju ja sarnasuseena.

siinpoolsena (immanentsena) stoikude mõttetes – vaatamata sõnavara sarnasusele meie kirikuisadel –, vaid püüdlemisena teispoolsusse (transentsentsesse) (Nüssa Grigoori).

„Eedeni aias tõi üks puu surma,” – nii kuu lutab üks õigeusu kiriku tropar, „teine puu maa keskel kuulutas elu. Esimest maitstes saime tunda hukatust, teisest surematuse rõõmu, sest ristile minnes, oh Päästja, päästad sa inimsoo”. Ja veel on öeldud: „Ennemuiste paradiisis kiskus puu mu paljaks, kui vaenlane mulle söömise kaudu surma tõi; aga kui ristipuu maa peale püsti pandi, kattis ta inimesed elu riidega ja täitis kogu maailma rõõmuga. Teda ülendatavat nähes, hüüdkem, inimesed, usuga ühel meeles Jumala poole: Sinu koda on au täis!” (ristiüldamispühakatesmalaul).

Seega on maailma ja inimese ihu järjepidevad; universum on tõepooltest hõlmatud „inimloomusesse” (selle sõna teoloogilises tähenduses); ta on inimkonna ihu. Esimene lõik loomisest, 1. Moosese raamatul algus (1:26-31), näitab meile, et inimene, olles loodud peale kõiki teisi olevusi, on siiski nendega sarnane kuuendat päeva lõpetava õnnistuse kaudu, mis teeb just temast kogu loodu tipu, milles loodu ennast täide viib ja olulise kokku võtab. Selle tulemusena moodustab inimene maailma hüpostaasi⁴; ta on „lüli jumaliku ja maise vahel” ja „tema, kes jagab armu kogu loodule”.

Maailmaköiksust kutsutakse saama „peegelduse peegelduseks” (Nüssa Grigoori). See tähendab, et kosmose olukord, tema läbipaistvus või läbipaistmatus, tema vabanemine Jumalas või tema orjastamine rikutuses ja surmas, sõltuvad inimese põhiolemusest, tema läbipaistvusest või läbipaistmatusest jumalikule valgusele ja tema kohalolekust ligimese jaoks. See on inimese vaimusuurus, mis määrab universumi oleku, vähemalt esialgu ja praegu Kristuses, kes on uus Adam oma Kirikus. Sellepärast oligi vaja, et Jeesus sureks (Jh 11:51-52), et Ta riietaks ennast lahti oma jumalikkusest, et siseneda kõigesse alandlikkuses inimlikku olukorda (Fl 2:7). Oli vaja, et ristiga lõheneks selle maailma eesriie ja surm ise muutuks ülestõusmise jõuks, inimene leiaks taas oma *kath'olon*⁵ mõõtmed, sest Kristus, olles terve inimkonna ja universumi kokkuvõtja, esindab meie olemuse algkuju (arhetüüpi). Me saame niisiis kindlusega väita, et meie jaoks ei märgi see kõige olulisem hetk, ristilõõmisse hetk (nagu ka teised hetked meie päästelooos) üksnes ajaloolise tähtsusega sundmust, vaid ka meta-ajaloolist (Olivier Clément).

lõppude lõpuks lõi Jumal inimese selleks, et end kosmosega ühendada.

Kuid ei piisa sellest kui öelda, et inimene on mikrokosmos, sest tema töeline suurus peitub tõsiasjas, et ta on „kutsutud olema Jumal”, saamaks „salasuslikuks Kirikuks” (Panayotis Nellas). Seega pole ta kaugeltki mitte, nagu on platonistlik arusaam, jumaliku maailma koopia või moonutatud peegelpilt, vaid ilmub läbi risti ja ülestõusmise piibli Jumala uue kätetööna.

Samal ajal kirjeldab pühakku Nüssa Grigoori loodut kui „muusikalist korda”. Pole kahtlust, et siinkohal ta ühendab heebrea traditsiooni, mille järgi esimene Adam, Adam Kadmon, esivanem, kes oli valgusekeha, mis koondas endasse „kuue päevaga loodud”, pidi Lootjale andma vastuse töelises armastuses, lastes ennast Jumala loodud valgusest juhtida ülenemisse seitsmendal päeval. Inimene pidi „saama paljuks” kaheksandal päeval, see on kirgastatud esimesel päeval² (Jacques Toussaint). Jagades kristlikku nägemust, mis tuleb ristist, juhatatakse meid siin täiesti uude, töelisse, liikuvasse tegelikkusse, mis on juhitud „hiilgavast seemnelisest (spermaatilisest)³ jõust” mille Jumal on temasse pannud mitte

² Vrd 1Ms 1:28. Kirikupärimuses nimetatakse ülestõusmist ning ka pühipäeva tihti ühtaegu esimeseks (hingamispäeval ehk sabatile järgnevaks) ja kaheksandaks (nädalapäevade arvust teisepoolse jävävaks, uueks ajastuks) päevaks.

³ Stoak filosoofia järgi läbib kogu maailma nn *logos spermatikos* („külvatud või seemneline mõte/mõistus/tähendus/sõna”), mis on maailma tekitav printsipi, mis loob kõik asjad ja viib nad lõpuks tagasi algolekusse. Mõned kirikusid on kasutanud sarnast sõnavara Jumala loodus sisalduva mõtte või printsibi kohta.

⁴ Hüpostaas – konkreetne olemine; sõna kasutatakse kolmainuöpetuses enam-vähem isiku või palge tähenduses. Siin mõeldakse inimest maailma „kokkuvõtliku kehastusena”, isikulise pisimaailmana.

⁵ Terviklik, kõikehaarav.

tahtis talle kaela kukkuda ja maa ei tatnud teda enam kanda. Aga Jumal, kes oli loonud kõik, sealhulgas inimese, mida teeb Tema? Ta haarab kõik oma loodud olendid enda jõu ja reeglite alla ning pühakku andestamisse ega lase neil inimese vastu tõusta, vaid nõub, et kogu loodu jäääks tema võimu alla ja muutuks kaduvaks, et kogu loodu teeniks seda kaduvat inimest, kelle jaoks ta on loodud ning seda seniks, kuni uuenenud inimene taas muutub vaimseks, kadumatuks ja igaveseks. Ta nõub, et kõik olendid, olles allutatud Jumala poolt inimesele tema vaevas, vabaneksid samuti, uuenedes koos temaga ja muutuksid – nagu tema – jälle kadumatuks ja vaimseks". (Eetiline traktaat)

Rist muudab seega inimestele kättesaadavaks loodu tervikliku olemise seeläbi, et Jumala surmaveri muutub ohvriks kõige esimeses tähinduses ja pühitseb maad. Samuti, ainult rist võib asuda taeva ja maa keskel kui kindel tugi kõigeks (...) ja kosmiline põiming (Henri de Lubac). Just sellepärast pole kogu kosmose tulevik enam mõistetav ilma risti ja ülestõusmiseta. „Nagu uues paradiisis, on Kirikus (...) elu puu: see on Päästja eluandev rist; maistsete selle vilju, me saame osa surematusest" (Henri de Lubac).

RIST ÕIGEUSU TEOLOOGIAS

„O n üksainus töesti tōsine filosoofiiline probleem," väidab Albert Camus, „enesetapp"⁶ Kahjuks on ainult mõnel inimesel olnud julgust minna lõpuni selles eksistentsiaalses loogikas, julgeda iga päev kontrollida seda tsiteeritud hirmutavat fraasi: et meie eksistentsi iga minut kannab endas vaigistamatut dilemmat: kas ennast tappa või üles tõusta. Teisisõnu ei asetse see dramataliline pinge, milles me elame, mitte seal- ja siinpoolse (immanentse ja transentsantsuse), vaid kahe aja vahel: see aeg siin, mis on mõistagi dialoogiline, kuid samuti saatlik, ja uus aeg, mida täidab Kristuse teine tulemine ja kohalolu ning mis muudab meie praeguse aja „paasajärgseks". Siiski on suhe inimese tulevase ja praeguse elu vahel väga lähedane; elu on üks ja ainulaadne, üks ja seesama inimese elu, mis on siin ja jätkub taevas ilma mingi katkestuseta. Samuti ei tühista tulevane elu praegust ega muuda seda suhteliseks, vastupidi, ta annab talle mõtte ja pidevuse: see, mida me teeme siin elus, pole juhuslik ega eraldatud, vaid on määratud kestma teiseski elus (Panayotis Nellas).

Seda enam, et jumalinimeses ühinevad Jumal ja inimene ühes samas isikus segunemata ja jagunemata: inimese olemise mõte teostub, Kristus ilmutab Jumalat ja viib lõpule ajalo. Ta jäääb igavesti meie kõige kõrgemaks ja viimaseks kriteeriumiks.

Samuti saame väita, et väljaspool risti ja ülestõusmist oleks maailm üksnes kaos ja vastupidi, risti ja ülestõusmissega muutub seesama maailm elavaks kosmoseks, sest rist ja ülestõusmine on kõige nende suhete keskmes, mis ehitavad tegelikkust. Nad võtavad kokku, nagu püha Paulus ütleb, see tähen-dab, toovad taas üheainsa Pea alla kokku kõige, mis oli elutu ja kaootiline. Nõnda tuleb ilmsiks risti salasus, paljastades meile tõelise surma olemuse: see tähenab katkist suhet,

valguse ja osaduse puudumist, katkestust, pagendust, orjapõlve... siin võiks kasutada kõiki piibli kujundeid. Ja sellepärast, et ülestõusnud elu ei vastandu meie esivanematelt päritud esimesele elule ning et meie enda tõeline ülestõusmine on „neitsilik" nagu Sôna lihakssaminegi, jäääb kallis rist kui ärritus ja narrus (vrd 1Kr 1:23) ikka ainsaks teeks ellu (Alexander Schmemann ja Olivier Clément).

Niisiis kätkeb päaste endas kolme põhjulist aspekti: kokkuvõtmine (rekapitulatsioon), loomuse pühitsemine ja Issanda eneseohverduse and. Kaks esimest neist toetavad üksteist ja teostuvad kolmandas.

Me oleme juba näinud, kuidas Päästja kokkuvõtlust kordab endas jumaliku ideed inimesest, võttes siin arvesse tema minevikku, ja samuti, et kokku võetud loomus on inimese önnistatud teekond läbi loomuses oleva Jumala kohaloleku.

Siin oleks paslik korra peatuda ohvri mõistel, enne kui täpsemalt rääkida ristist enesest.

Jeesus Kristuse surm on ülim ohver: kõigepealt sellepärast, et ta on inimese kõigi pattude lepitus; teiseks sellepärast, et Kristus alistub ristil ohvri toomisele üksnes selle tõttu, et „aeg sai täis", seega mitte kogemata. See näitab, et Tema ohver toodi hetkel, mil Ta kandis endas lõpuni salasust, mis igavikus puudutab inimest.

Siin me puudutame sama probleemi keset: Jeesus Kristuse tõeline, ajalooline surm, mis annab meile samal ajal lahenduse, teadmise, et vastus Jumala surma kuulutusele on rõõmusõnum inimese ülestõusmisest. Ja vastupidi, kui ülestõusmine järgneb ristile ja kui ta on kaheksanda päeva algus, siis on Päästja ohver kindlasti ülim seitsmenda päeva koku-võte ja kroonimine.

Niisiis näitab rist, „Kolgatale istutatud nelupuu, suure kosmilise lahingu paik", oma püstpuga Sôna „allatulemist ja ülesminemist", kirjutab Paul Evdokimov, „ja just sellepärast on õigeusu kiriku ikonograafias risti jalj vajutatud musta koopasse, kus lebab Aadama pea; rist ühendab maa taevaga. Rist on kui sidekriips kuningriigi ja põrgu vahel, tasakaal kohtumõistmise ja igaviku vahel."

Lisame veel, et õigeusu ristilöömise ikoon kujutab Kristuse kannatusi kirgastatult, sügava rahuga, mis on mingil teatud viisil paarsahu ootus ja samal ajal ka märk, et Ta on Issand ka kannatuses ja vabatahtlikus surmas, millega Ta leppis.

„Päästja ristil pole lihtsalt surnud Kristus, see on Kyrios, omaenda surma Isand ja oma elu Päästja. Ta jäääb Sônaks, igaveseks Eluks, mis läheb surmani ja ületab selle" (püha Johannes Kuldsuu). „Jeesuse rist ei märgi üksnes hetke Tema elus, pigem Tema enda andi: lõputut andi, liturgiat ja euharistiat, inimeste teenimist ja tänuavaldust Isale" (Dan-Ilie Ciobotea).

Ja kui esimene Aadam paradiisi puu all pööründus ära Tema tahest, mõeldes, et Jumal on ära või kaugel, ning lõhkus osaduse Temaga, siis uus Aadam ristipuul saatis täide Jumala tahte, jäädES Temaga ühtseks.

Sellest saadik haarab Sôna lõpmatu ju-malik ja igavene hüpostaas kõik ajad ja kohad ning ületab need: temast saab inimkonna tugi, mis on Kristuse lihakssamine; ta muutub inimkonna toeks läbi Kristuse ülestõusmise. Seepärast on Kristusel vägi osaleda inimkonna elu kõigis ajajärvudes ja kõigis maailma paikades ning anda inimkonale edasi oma jumalanimlik elu (Dan-Ilie Ciobotea). Ja me mõistame samuti selgemini, et kuna Kristus on üles tõusnud, ei jäää rist pelgaks minevikusündmuseks, mälestuseks, vaid tema väe mõju muutub kestvaks ja on alati olemas ülestõusmises ning seega ka ülestõusnud Kristuses kuni aegade lõpuni.

Ta ilmub seega kui Inimese Poja lõpliku võidu, inimese jumalikustumise kõrguv märk. „Täna, kui lihaks saanud Jumal-Sôna verega kastetud ristipuud üles rõstetakse, laulge, taevaväed, ja pidage püha surelike elule kutsumise auks; rahvad, kummardage risti ette, mille läbi tuli maailmale igavene ülestõusmine" (kaanon 8. laulust). Rist pole see-ga suletud peatükk teoloogias, ta on seal kõige olulisem, nagu tõdeb isa Dumitru Stăniloae: „Ta on kõikjal ja alati Kirikus: jumalateenistustes nagu ka palvetes ja usklike elus". Samuti ei saa me öelda, et õigeusus oleks rist vähemoluline kui ülestõusmine, sest nad on mõlemad pidevalt esil lahutamatus ühenduses, sisemises vastastikuses sõltuvuses.

Nii väljendab õigeusu kirikulaululooming seda uut hoiakut loomusesse, mida Kristus önnistas oma ristiga: „Enne-muiste paradiisis kiskus puu mu paljaks, kui vaenlane mulle söömisega surma tõi; aga kui ristipuu maa peale püstil pandi, kattis ta inimesed elu riidega ja täitis kogu maailma rõõmuga". Samuti kirjutab Dumitru Stăniloae: „Paradiis on uuesti avatud, sest inimliku ahnuse pärast sissepääsu tõkestav tulemõök on nüüd kõrvale lükatud: Kristus on läinud paradiisi, kandes risti, millega Ta keeldus aplusest, ületas „puu ahvatlused", milles soi esimene inimene. Ja koos Kristusega astus sinna ka rõövel, kandes oma risti, esimene päästetud inimene, sest tunnistades usku Kristusesse, võitis ta „selle maailma maisuse".

Me saame siis öelda, et risti kaudu ei saa loodud maailm enam olla miski, mida me endale himustame, vaid hakkab taas muutuma meie jaoks paradiisiks, sest ristipuu kannab vilja, mis on vastupidine sellele, mida sõid meie esivanemad. See on armastava kannatlikkuse ja vabatahtliku ene-sepiiramide vilji, mille kaudu meie vaim saab tugevaks oma vabaduses ja mille kaudu me pääseme „taevasse", mis on kõrgem kui paradiis, sest see on osadus Jumalaga.

Seeaga ei saa me mõelda Kristusele, mõtlemata ristile, nagu ei saa me ka mõelda ristile, mõtlemata Kristusele. Sest kui Kristus oleks kannatanud vastutahtsi või nagu lihtne inimene, pärisekt süü või patu tõttu, ei oleks olnud risti, millega anti inimkonale võim ületada hirm ja surm.

Ainult rist, millega rippus vabatahtlikult täiesti süüta inimene, kes oli samas Jumal, on see rist, mida me austame, sest ta andis meile loomusele võidu surma üle, ülestõusmisse ja igavese elu. Risti vägi on alati ka Kristuse vägi ja sellepärast on õigeusu kiriku

talituskorras alati pühitsetud risti või ris-timärgiga inimesi, esemeid ja tegevusi, sest Jumala and on see, mis neid önnistab" (Dumitru Stăniloae).

Aga rist kutsub meid samal ajal üles ka muule, nagu „vana inimese" surmamine, patule vastupanemine, meelerahule kannatustes ja piinades, Jumala kohalolekule maailmas meie ligimeste kaudu, mille eest me ei saa põgeneda, et vaimne elu ja sotsiaalne tegevus kinnitaksid teineteise ehtsust. Ja kuna Kristuse eesmärk polnud üles tõusta, siis ri-stiga tunnistas Ta oma kahte loomust: tema enda kui üksikisiku ning ka kõigi inimeste loomust.

Teisiti öeldes, kirjutab veel Dumitru Stăniloae: „meie ülestõusmine teispoolsuses pole sisemiselt seotud „vana inimese" surmamisega, pingutusega juhtida meie vaimu esimese ülestõusmiskogemuse suunas, mis muudab meid magilisel viisil". Seepärast pole surma ületamine ülestõusmises mingi väline tegu. Ta nõub ja kroonib seda sisemisse kasvamise pingutust, mis on rist. Surm on võidetud Jumala teoga, mis on lidetud inimliku pingutusega.

Kuid sisemine kasvamine, joud, mis kasvatab juurde vaimu, ei ole loodud olevuse enese omandatud. See vastab jõule, mis tuleb Jumalast, ning olevus sarnastub läbi oma elu Kristusega. See on jumalikustatud inimkonna panus Kristuse voidusse surma üle. Püha Maksim Tunnistaja ütleb samuti: „Kui Aadama vaba tahte kõrvalekaldumine tõi inimloomusse kire ja kannatuse, rikutuse ja surma, siis Kristuse vaba tahte püsivus tõi ülestõusmises kaasa vabaduse kirgedest, rikutustest ja surmast" (Quaest. ad Thalass., 42).

Siin on selge, et rist ongi tee Kristuse önnistatud ülestõusmisse ja Vaimu vastuvõtmise.

„KÕIK ON LÕPETATUD” (JH 19:30)

Patu ja kuradi traagilise kohaloleku tõttu ei saanud inimese taastamise töö olla muud kui lõputult kallis hind: surm ristil on just see ohverdus, mida oli vaja meie terve-nemise saavutamiseks: sellise ohvri saab tuua üksnes kannatav ja ristilöödud Jumal. Rist tähendab, et see, mida Jumal meiega jagab ja mille kaudu Ta meid meiega samastudes päästab, oli viidud täiesti viimse piirini ilma ühegi kompromissita. Lihakssanud Jumal siseneb kõigisse meie kogemustesse, kannatustesse, meie valudesse (Is 53). Kristus, meie arstihoi, võttis kõik vastu, isegi surma, selleks et meid päästa.

Surmal," kirjutab Kallistos Ware, „on nii füüsiline kui ka vaimne külg ja hirm-sam neist on vaimne," sest vaimne surm ei sisalda mitte hinge ja ihu, vaid hinge ja Jumala eraldamist. Kannatuse tõeline mõte peitub läbikukkumise tundes, üksinduses ja täielikus loobumises, pakutud ja tagasi tõrjutud armastuses.

Juba Ketsemanis oli Kristus silmitsi valiku-ga. Oma vabatahtliku nõustumisega surra ristil muutis Ta juriidilise hukkamise ja vägi-valdse kohtumõistmise lunastusohvriks. Ristilöömise herkel haarab Teda ahastus: mitte

⁶ Albert Camus. Sisyphose müüt. Tallinn 1989, lk 7.

ainult inimesed polnud Teda maha jätnud, vaid ka Jumal. See on töendiks, et „kannatus ei ole teater”. Kristus mitte ainult ei vala oma verd meie pärast, vaid meie pärast lepib Ta Jumala kaotusega kuni laskumiseni Jumala puudumise sügavusse. Ometigi pole surm ristil läbikukkumine, vaid juba võit: armastuse võit, mis on surmast tugevam. Selline on kõikvõimsa armastuse paradoks, mis muudab *kenosis'e plerosis'eks*⁷, tühjenemise ja täiu-

⁷ *Kenosis – kr. 'tühjenemine', Kristuse enesealadamine lihakssamisel ja kannatustes; plerosis – 'täitumine, täideviimine, rahuldamine'.*

se paradoks. Kristusega meenutatakse meile, et me ei läheks kannatustest ringiga mööda, vaid ületaksime need. Kristus ei kannatanud mitte meie asemel, vaid meie nimel, Ta saabab meid lunastusse.

Samuti on auhiilgus ja rist Kristuses alati teineteisega pöimunud. Rist ongi juba ülestõusmine, sest ta on täiuslikkuse näide ja seega jumaliku armastuse ülim võit. „Kõik on lõpule viitud,” ütleb Olivier Clément, „Jumala nägu inimeses lubab meil avastada inimese

não Jumalas ja kohata seda kõigis inimestes ning seda kõigiga jagada.”

Töelised jumalainimesed on alati teadnud, et nende ainus tugi, nende ainus halastus ja lunastus, nagu ka nende igavene elu, vabadus ja jumalikustamine, on Kristus, tõeline Jumal ja tõeline inimene, kes inimarvestusest „võttis nad endasse ja hüpostaseeris” endasse” (püha Maksim Tunnistaja) oma

⁸ S.t võttis meid (inimloomuse) oma isikusse ja ühendas jumaliku loomusega.

jumalinimlikus ihus, Kirikus”. Kõik on lõpetatud: „jah, Jumala Sôna, mis sai lihaks ristil, andis meile kõigile meie lõpmatuse.

† Stefanus,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

Prantsuse keelest tõlkinud
Heike Härrma

Tekst ilmunud väljaandes *Une saison en orthodoxe*, Pariis, 1992.

Foto: Gennadi Baranov

INTERVJUU KRISTUSELINNA PÜHITSETUD PIISKOP MAKARIOSEGА

Kreetal toimus 17.–27. juunini õigeusu jaoks ajalooline sündmus: Suur ja Püha Kirikukogu (Sinod), mille käigus Õigeusu Kirikute peapiiskoppe kutsuti üles langetama kriitilisi otsuseid mitmetes olulistes küsimustes.

Taustaks oli aga suur kiriklik võtlus übehääletseks otsusteks, vastuolulised teoloogilised seisukohad ja mõneti pilvised kogudustevahelised suhted. Mõne Kiriku esindajad isegi puudusid sinodilt, kuid tundus, et see ei häirinud selle käiku.

Õigeusu peapiiskoppide hoiakust kirikukogu töö käigus, raskustest ning tulemustest, mis lõpuks välja kujunesid, räägib meile Kristuselinna pühitsetud piiskop Makarios, kes oli oikumeenilise patriarh Bartolomeuse esimene erinõunik Pühal ja Suurel Sinodil. Piiskop Makarios vastab erinevatele küsimustele, heitmaks valgust probleemidele, mis peitusid kriitilise sinodi päevakorras. Ise tundub ta olevat rahumeelne ja üsnagi optimistlik ning hajutab Kiriku kohale tekkinud hallid pilved.

Seisame praegu suure kirikliku ja ajaloolise sündmuse ees: et Püha ja Suur Kirikukogu üldse kokku kutsuti. Kuidas te sellesse suhute? Kuidas seda hindate?

Töepooltest elas kogu õigeusk läbi suure kirikliku ja ajaloolise sündmuse, mis toimus Kreetal meie pühima patriarhi juhatuse all ning kaasas patriarhid, peapiiskopid ja piiskopid kõigist kogudustest peale Antiookia, Moskva, Bulgaaria ja Gruusia patriarhaatide. Suureks auks oli ka Eesti Kiriku metropoliit

Stefanuse kohalolu, kellel oli sinodil aktiivne roll ja mõjukas sôna. Püha ja Suur Sinod oli sündmus, mis toimus Õigeusu Kirikus esimest korda pärast mitmeid sajandeid. Seogi ainult annab märku, et nõnda arvas heaks Jumala arm. Nagu iga siiras õigeusklik kristlane, ülistan ning tänan südamest Kolmainu Jumalat selle sündmuse eest, mis pärast mitmeid püüdlusi ja katseid lõpuks toimus ja palun alandlikult Jumalat kinnitada nii meie patriarhi kui ka kõiki teisi kirikukogust osavõtnuid, et nad võiksid õigesti ellu viia vastu võetud otsuseid. Igal juhul on kasvõi ainult sinodi kokkukutsumine iseenesest suur sündmus, sest, teate, kurat sõdib üksmeelsuse vastu ega soovi mitte kuidagi, et oleks kuulda ühendatud Õigeusu Kiriku hääl. Seeaga on Püha ja Suure Sinodi kokkukutsumine väga suur saavutus meie Kiriku jaoks.

Olen nõus, et Kiriku ühtsus on suur saavutus: seda väljendatakse aga peamiselt liturgiliselt, tänuslasuse toimetamisel.

Täpselt. Õigeusu Kiriku ühtsuse aluseks on jumalik liturgia, nagu te väga õigesti ütlete. Sellepärast algasid sinodi tööd ametlikult nelipühil kirikupeade kaasteenimisega Iraklioni pühale Miinase katedraalis. Tahan teile ütelda veel midagi, mida paljud ei tea: iga päev toimus enne sinodi tööd jumalik liturgia, just sellepärast, et meie patriarh ja kirikupead ja teised piiskopid olid teadlikud, et nad ei osalenud mingil ilmalikul kongressil, vaid Pühal ja Suurel Sinodil, mille töö on jätkuks jumalikule liturgiale. Miski, mis viidi neil päevil läbi, ei toetunud inimlikule jõule. Sellest peame aru saama. Meie, piiskopid, oleme Jumala tööriistad, kes vabatahtlikult usaldame end Tema hoolde, et tuleks ilmsiks Tema au ja Kiriku au. Mitte meie oma. Sellepärast ütleme: „Püha Vaim ja meie oleme arvanud heaks”. Muidugi tuli tee peal ette ummikuid ja törkeid, aga lõppude lõpuks, paradoksaal sel kombel, jõudis Püha ja Suur Kirikukogu oma lõplikule sihile. Sest Püha Vaim korraldab kõike. Millega meie oma püüdlustes hakkama ei saa, see õnnestub meil Tema vahendusel. Pühale Vaimule on lõhenemine võoras. Ta õhutab armastusele ja ühtsusel.

Valitseja, nii palju kui me ka ei tahaks öelda, et kõik oli hästi, leidus siiski neid, kes avaldasid tugevat vastupanu. Mida on teil öelda sinodi kriitikute kohta?

Kõik on väga hästi just sellepärast, et kõik ei ole täiesti hästi; nimelt jätame Pühale Vaimule ruumi tegutsemiseks ja puuduste korravimiseks. Mis puudutab kriitikuid, ma kuulan neid, loen, mida nad aeg-ajalt avaldavad, armastan neid, kuid ma ei nõustu nende seisukohtadega ega viisiga, kuidas nad end väljendavad. Isiklikult mulle tundub, et nad on end ära väsitanud ja kusagil teelt välja libisened. Mulle jäab selline mulje, nagu nad võitleksid eelkõige oma arvamuse kehestamise ja enesereklaami nimel rohkem kui Õigeusu Kiriku tugevdamise nimel. Sellepärast teadsime, kes hakkab vastu vaidlema; teadsime ka algusest lõpuni, mida nad ütlevad, ükskõik, milline teema esile tõuseb. Muidugi vajatakse

sinodil arutatavad tekstdid kiideti ühehäälselt heaks kõigi Õigeusu Koguduste poolt sinodieelsetel konverentsidel. Tööd nende tekstide arendamiseks ja Püha Kirikukogu kokkukutsumiseks algasid juba 1960-ndatel. Seda sündmust valmistati ette üle viiekümnne aasta. Ka soodustas patriarch Bartolomeus üksmeelsust, ja nii läks kõik hästi. Kõik jääd rahule ja lahkusid rõõmsatena. Saime kõik osa Püha Vaimu rõõmust ja armust.

Muidugi ütleksin – kui te lubate mul siin välja öelda oma isiklikku mõtet –, et mul on hea meel, et mõned Kirikud osalesid aktiivsemal ja esitasid märkusi paremate otsuste tegemiseks. Siiski mulle isiklikult meeldiks, kui asjaoludest mõeldaks ja hinnataks neid terviklikumalt, sest ühekülgse uurimise taga on ikka mõni vaimulik viga. Näiteks mõistavad mõned Kirikud hukka roomakatoliiklust, et sellest on saanud puhtalt poliitilise ja ilmaliiku iseloomuga ülemaailmne kirik – ja ega nad eksigi. Ei nähta aga, et meil, õigeusklikegi, on tänapäeval tegelikkuses kuus ülemaailmset Kirikut jurisdiktsioonidega väljaspool oma piire (Antiookia, Venemaa, Serbia, Rumeenia, Bulgaaria, Gruusia). Kritiseerime midagi, mida samal ajal jäljendame. Aga tulles tagasi teie küsimusele jurarde, need mõne Kiriku heas usus tehtud märkused võimaldasidki jõuda teoloogiliselt korrektsemale ja üldiselt paremale tulemusele. Teistsugustel arvamustel Kirikud, kes Sinodile tulid, väljendasid oma seisukohta, mida siis austati ja mitmel pool järgiti. Mõned Kirikud aga, kes ei tulnud kohale, jääd sellest välja ja praktiliselt hoidsid end Õigeusu „ihust” lahus. Õigeusk väljendab ennast, nagu varem ütlesin, ühtsus – mitte lõhestatuses ja eraldatuses.

Kõik on väga hästi just sellepärast, et kõik ei ole täiesti hästi; nimelt jätame Pühale Vaimule ruumi tegutsemiseks ja puuduste korravimiseks. Mis puudutab kriitikuid, ma kuulan neid, loen, mida nad aeg-ajalt avaldavad, armastan neid, kuid ma ei nõustu nende seisukohtadega ega viisiga, kuidas nad end väljendavad. Isiklikult mulle tundub, et nad on end ära väsitanud ja kusagil teelt välja libisened. Mulle jäab selline mulje, nagu nad võitleksid eelkõige oma arvamuse kehestamise ja enesereklaami nimel rohkem kui Õigeusu Kiriku tugevdamise nimel. Sellepärast teadsime, kes hakkab vastu vaidlema; teadsime ka algusest lõpuni, mida nad ütlevad, ükskõik, milline teema esile tõuseb. Muidugi vajatakse

kõigi arvamusi. Isegi vastuväidete ja erimeelsuste kaudu sünnib lõpuks Jumala tahe. N-ö tee peal ilmnes, kus täpselt asume; usun, et kriitikud mõistsid, et ei toimunud mingit usu salgamist ja kindlasti on mitteosalenud mõistnud, millise vea nad tegid Jumala, aga ka ajaloo ees.

Kas teid häiris mõne Kiriku sinodist kõrvalehoidmine?

Hoidsid kõrvale, nagu varem ütlesin, neli neljateistkümnest Kirikust. Nende mitte-tulemise põhjused ei ole kuidagi seotud õigeusu teoloogiaga – need polnud kiriklikud ega teoloogilised. Nad hoidsid kõrvale oma Kiriku taktikate ja poliitika tõttu. Mina aga ei taha kohut mõista ühegi Kiriku seisukoha üle. Sinodi ilu ei seisnud kõrvalehoidmises, vaid kohal olemises. Ja kõige olulisem polnud niivõrd kinnitatavad tekstdid, vaid uus algus, mis sündis: pühitseti Õigeusu Kiriku jaoks uus institutsioon. Nüüd läheme edasi. Õigeusu Kirik saab oma teed käia. Õigeusu eestseisja oikumeeniline patriarch kutsus kõiki. Tulid need, kes tundsid vastutust. Kes aga sinodit väitsid, ei saa peatada Õigeusu Kiriku teekonda. Kirik läheb edasi ka ilma nendeta. Püha ja Suur Sinod toimus ilma nende nelja koguduse kohalolekuta ja otsused langetati reeglipärselt.

Omal ajal omistas kirik püha Markusele, Efesose piiskopile, lisanime „Viisakas”, sest ta oli töepoolset viisakas ja peenetundeline. Kuigi ta oli eriarvamusel, läks ta kirikukogule ja esitas oma arvamuse selle ees. Tema ei valinud kõrvalehoidumise teed. Samuti käitusid kõik pühad isad. Püha Markus õpetab meile teist teguviisi, mida kahjuks mõned inimesed, kes temale viitavad, ei tunnusta. Tahan siin meelete tuletada, et kohtame isegi Kiriku sees „liig-õigeusklikke”, kes õigeusu nimel pooldavad eksiarvamusi ning tekitavad lahkmeelt ja lõhesid. Või, nagu Nazianzuse püha Gregorius on ilusasti öelnud: „Need, kes Jumalat ja Kristust liigset armastavad, lõhestavad Kristust; tõe nimel valetavad, ja armastuse nimel külvavad viha” – nii võib tödeda, et vahel tekitatakse suurt kahju Kirikus just Jumala nimel. Mõned räägivad oikumeenilisuse vääröpetusest, aga praeguse ajani ei ole me veel taibanud, et see, mis praegu vääröpetusena laastab Kirikut nagu vähk ja mida Kirik on üldkiriklikult ja sinodaalselt (1872) hereesiaks nimetanud, on hoopis fületism ehk marurahvuslus. Ei mingit vihet fületismile, ainult oikumeeniale. Üks mõte veel: äkki peaks Kirik tegelema veel ühe uue vääröpetusega, mis on tänapäeval tekkinud: fanatismi vääröpetusega?

Mida te fanatismist ja marurahvuslusest rääkides silmas peate? Kas te võiksite seda natukene selgitada?

Voin küll. Marurahvuslus on, kui me üritame seada riiklike-rahvuslike huvisid üle Kiriku hüvede, või veel, kui kasutame Kirikut riiklike-rahvuslike eesmärkide teenimiseks. Kirik kohe kindlasti ei toimi kirikutehöimkonna või keskliduna ega eri rahvaste parlamентаarse organina. Sellepärast on vastuvõetamatu, kui edendatakse rahvusliku kiriku huve, aga mitte Õigeusu Kiriku ja evangeeliumi seadmisi ja töekspidamisi.

Fanatism on aga nähtus, kui Jumala nimel, kuid ilma meie isade ja pühade vaimsuseta, üritame tõlgitseda Kiriku olukorda, või veel, kui seame iseennast Kirikust ülemale ja arvame, et ainult meil isiklikult on töde. Fanatism tähendab ühesõnaga atomismi.

Kuidas te hindate lahkhelisid seoses tekstiga, mis puudutab Õigeusu Kiriku suhet muude kristlastega, ülejäänud kristliku maailmaga?

Kõigepealt: juba pealkirjast on tunda, milline vaimsus valitseb selles tekstis. Kinnitatud teksti pealkiri ei ole „Õigeusu Kiriku suhe teiste Kirikutega”, vaid „muude kristlastega”. Selge siis, et Kiriku kui Jumala rajatud ja Jumalast moodustatud institutsiooni mõiste pole üldse seotud teiste konfessioonide ajaloolise olemasoluga. Muidugi leiti siit võimalust rääkida ühendamisest ladinlaste või protestantidega, usuõpetuse reetmisest jne. See aga ei pea paika: eelkõige eeldatavast ühendamisest rääkijad teavad väga hästi, et ei toiminud mingit ühendamist ei Püha ja Suure Sinodi ajal ega pärast seda. See on nende inimeste suur patt, kes niimoodi mürgitavad Jumala rahvast, kes on juba väsinud ja vaevatud.

Tahan siin siiski öelda, et Kiriku ajalukku vaadates tõdeme, et kirikuisadel oli teine vaimsus: ühendav, mitte lõhestav. Nad kasutasid terminit „kirik” isegi hereetikute kohta. Kui nemad tegid seda, miks meie siis ei tohi? Pühade isade otsuseid ajendasid Kiriku ühtsus ja inimese pääsemine. Vassili Suur näiteks nimetas oma aja lahkusaliste ja hereetikute kogudusi kirikuteks: „mitmepoolselt ja mitmel moel üksteisest lahti lõigatute kiriku ühendusse taastamine”. Aga meie tahame

tänapäeval peale suruda oma arvamust, sest me arvame enda sõnad õiged olevat. Samas me arvame kõik, et valdame kiriku ja teoloogia teemasid ja rõõume sõnaõigust ja mõju kõiges. Ometi tõuseb selline küsimus: mis on lõppeks tähtis – minu arvamus või Kiriku arvamus? Miks võtta kuulda ühe ja teise kõnet, aga mitte Kiriku häält? Kes ütleb mulle lõpuks tõe? Too üks või Kirik? Sellepärast jätame kõrvale isiklikud tõlgendused ja isiklikud tööstusvahendid, jätame maha isade lause ja arvamuste selektiivse, mõnikord mitte kõige paremate ajenditega kasutamise ja võtame kuulda Kiriku häält. Kirik juhib meid ja valgustab meid. Me kas usume Kirikusse või ei usu. Kirik ütleb meile, kumb on tõde. Kirik annab meile puhist toitu, eraldatud isikud mitte.

Kui ütlete „kirikut”, kas te mõtlete sellega „sinodit”?

Õigeusu Kirik väljendab ennast just sinodaalsel viisil. Tegelikult kehtestatakse kirikukogul enamuse arvamus, 1. sinodi 6. kaanonи järgi. Mingit sinodit võib muidugi „rõõvelli-kuks” pidada (nimelt mitte tunnistatud Kiriku poolt tervikuna), siiski võib ka üheainsa piiskopi arvamus olla tõe väljenduseks, aga see peab sinodist läbi minema. Sinod ütleb meile lõpuks, et sel ühel oli õigus ja paljud eksisid. Ainult sinod võib teist sinodit hukka mõista, isikud seda teha ei saa. Kui mõnel ilmikul või vaimulikul on mingi probleem või mure, pöördub ta sellega oma piiskopi poole, ja piiskop kohaliku sinodi poole. Niisugune on õigeusu teguvii. Mis iganes toimib teisiti, ei väljenda Õigeusu Kirikut. Mõned seavad kõrgeimaks prioriteediks iseenda ja oma mõtteviisi kehtestamise, kuid ehtne õigeusu kristlane edendab Kiriku arvamust: järgib seda, mitte omaenda tahtmisi.

Kas teile paistab, et tänapäeva Kirikus leidub sellist kalduvust?

Muistsete (III ja IV sajandi) hereetikute vaimsus säilis skolastilises teoloogias ümber kujundatuna läne-alal, jõudis aga ka põhja aladele, siia Baltimaadele, peamiselt protestantismi vahendusel. Nii, et selline asi on olemas, jah. Isiklik teoloogia, või teisiti, skolastiline teoloogia.

Mis on skolastiline teoloogia?

Katsun vastata lihtsate sõnadega. Skolastiline teoloogiaga tegeldakse ka ilma südameta, peaajuga. Skolastilises teoloogias püütakse isiklikul tasandil kõike seadusetähе järgi selgitada. Viidatakse pidevalt Kiriku kaanonitele ja riigi seadustele, samal ajal kui viitaja ise oma eluviisiga neid maha tallab. Skolastiline teoloogia ei ole terviklik: küsimusi kaalutakse ühepoolselt ja kahtlevalt, laskmata Jumala hingusel puhuda. Meil tuleb aru saada, et tõeline teoloogia ei ole inimese mõistuse või tarkuse leitut. Kirik ei toimi nagu matemaatika, kus kaks korda kaks on neli. Õigeusu teoloogias on „täpsus”, on aga ka „armunõ“. Õigeusu teoloogias on suursugus, see on päistev. Päästab, annab hingamist, toob rahu, ühendab. Mul on valus näha, kuidas tänapäeval mõned kuulutavad ühte teoloogiat, mis segab ja lõhestab, ja on hingerahust kaugel.

Sellistel puhkudel valitseb atomism, mis moodustab ju kõigi hereesiate tausta.

Milliseid teemasid arutati Pühal ja Suurel Kirikukogul?

Päevakorrapunkte oli kuus. Esiteks Õigeusu Kiriku suhe muude kristlastega, teiseks õigeusk väljaspool traditsionaalseid õigeusklikke maid, kolmandaks autonoomia mõiste ja selle kuulutamise viis, neljandaks paastumise tähendus tänapäeval, viiendaks Õigeusu Kiriku missioon tänapäeva maailmas ja kuuendaks abielu sakrament ja takistused sellele. Mõistagi arutatakse iga teema puul erinevaid üksikaspekte; heites neile nõnda rohkem valgust, et kõik Kiriku liikmed võiksid omandada põhjalikumaid teadmisi või omaks võtta Kiriku seisukohti küsimustes, mis tänaseni ei olnud selgelt mõistetud. Neil teemadel tehtud otsused on juba eesti keelde tõlkimisel ja usun, et varsti saavad kõik meie vaimulikud ja usklikud kristlased neid lugeda.

Tänan teid aja ja öeldu eest. Kas sooviksite väljendada veel mingit lootust või soovi? Esitada mingit viimast mõtet?

Mina tänan hoopis teid oma töö ja aja eest ning selle võimaluse eest, mille te mulle andsite: arutleda selle suure kirikliku sündmuse teemal.

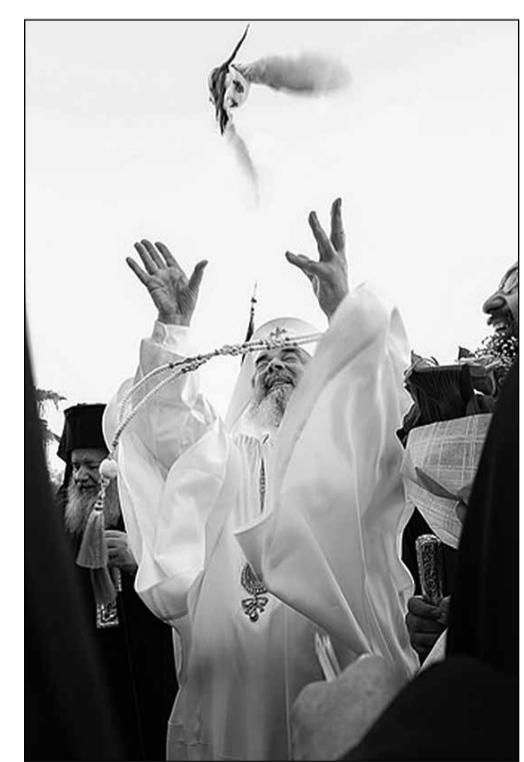
Soovin ainult ühtsust ja hingerahu. Kui näed vahel suurt viha ja fanatismi, küsid: kus on meie hingerahu? Kahjuks mõnel meist seda ei ole ega saa ta seda siis ka teistele anda. Ja mida anname? Seda, mida meil on: viha, vaenulikkust, fanatismi. Laste sõdimine isa vastu, vaimulike sõdimine piiskopi vastu, usklike sõdimine Kiriku vastu... Kus on hingerahu kogu selles pildis?

Palun siis, et meil oleks usaldust Kiriku vastu, et me palvetaksime oma patriarhi eest, oma metropoliidi eest ja Eesti Õigeusu Kiriku piiskoppide eest. Metropoliit Stefanus esindas Eesti Kirikut Pühal ja Suurel Sinodil. Nüüd on meie väikesel autonoomsel Kirikul, mis osales sinodil, roll kogu Kiriku aulises ajaloos, erinevalt teistest Kirikutest, kes valisid eraldatuse. Au olgu Jumalale meie Kiriku pärast!

Õigeusk läheb edasi. Kõik on ikka ilus, rõõmus, ülestõusmisest valgustatud, kiriklik ja õiges usus.

Tänan teid!

Küsitlenenud Madis Kolk

Rumeenia patriarh Daniel.

Jumalaema templisseviimine. Maalitud Tiina Veisseriku käe läbi kunstnik-restauraator Natalja Tkatsova juhendamisel Pihkva Ikonimuuseumis. Tempera puidul. 48 x 47 cm. 1990-ndate algus.

JUMALAE MA TEMPLISSEVIIMINE

On kirikupühi, mille joud peitub mälestatavas sündmuses; nende puhul on tähtis see, mis toimus, see otsustab inimeste saatust. Selline on näiteks Kristuse sündimise või ülestõusmisse püha. Otsustava tähtsusega on, et just sel päeval sai Jumal lihaks ja sündis maa peal, et just sel päeval tõusis üles Issand,

kes oli surnud ristisurma meie päsemise pärast.

Aga on pühi, nagu ka ikoone, mis kõnelevad meile mõnest sisemisest sündmusest, isegi kui selle ajalugu pole selge. Selline on kõige pühama Jumalasünnitaja templisseviimise püha. Et sündmus, mida kirikulaulud kajastavad, oleks tõesti ajalooliselt toimunud vanas Jeruusalemmas, on vaevalt et võimalik. Kuid see toob meieni midagi olulisemat ja

tähendusrikkamat, kui seda on Maarja füüsiline astumine kõige pühamasse paika, mis oli ülempreestrilegi keelatud. See on päev, mil püha Neitsi, olles joudnud varasesse küpsesse, mis lubab lapsel isiklikult läbi elada, isiklikult vastu võtta armu salajast puudutust ja sellele vastata, tõesti astus kõige pühamasse paika: mitte templi ainelisse pühapaika, vaid Jumala osaduse sügavusse, mida ajalooline tempel vaid kujundlikult esindas.

Millise värinaga võime lugeda selle püha teenistusest sõnu, mida omistatakse Joakimile ja Annale, sõnu täis örnust ja sügavust: „Mine, lapsuke! Ole ohvriks ja magusaks suitsutamisrohuks sellele, kes sind on andnud! Mine sinna, kuhu ei minda, õpi tundma salaasju ja valmista ennast rõömsaks ja kauniks eluasemeks Jeesusele, lihakssanud Jumalale.” Kui imepärane on mõelda, et ema ja isa võiksid lapsele niimoodi öelda. Mine sügavusse, mine salasusse, kuhu ei vii ükski aineline uks, ja valmistu olema Jumalale ohver, sulnis suit-sutusrohi, elu...

Mõned kirikuisad ja Teofan Erak mõistavad niimoodi Jumalaema templisse, kõigepühmasse paika astumist. Kolmeastane tütarlaps, keda patt pole puudutanud, keda miski pole rüvetanud, aga kes suudab juba puhta südame ja ihu ning selge meelega reageerida pühadusele, Jumala auhiilgusele ja imelisusele, saadetakse selle palve- ja kaemusosaduse sügavusse.

Teises kohas lauldaesk sel pühal, kuidas peaingel Kaabriel ütleb Neitsile, et ta oleks valmis Jumalat vastu võtma ja tulevase Päästja eluasemeks olema.

Vaat millest räägib meile tänane püha: et juba oma esimestest sammudest peale, kui teda saadavad ema ja isa ning ingel teda juhatab, astub Maarja palve, vaikuse, aukartuse, armastuse, kaemuse ja puhtuse sügavusse, teisisõnu tölisisse kõige pühamasse paika. On siis ime, et me pühitseme pärast seda tänast

päeva kui „lunastuse algust”? Esimesena astub kõigepühham Neitsi sellesse läbikäimatustesse, kättesaamatuse sügavusse, Jumala osadusse. See osadus üha kasvab kogu Maarja eluaja plekituna, puhtana, rüvetamatuna kuni sinnani, et, nagu üks lääne vaimulik kirjamees ütleb, ta suudab Jumala kutsele vastates lausuda Tema nime kogu mõistusest ja kogu südamest, kogu oma tahtega ja ka oma ihuga ning ühes Püha Vaimuga tuua ilmale lihaks saanud Jumala Sóna.

Jah, sellel pühal antakse meile tõesti näha seda imelist sündmust, selle kasvamise algust. Aga meile antakse ka pilt selle kohta, milleks meid on kutsutud, kuhu kutsub meid Issand: et Ta kutsub meid kõigepühmasse paika! Jah, me oleme roojased, jah, meie mõistus on pimeduses, jah, meie süda pole puhas, jah, meie elu on kõlbmatu, pole Jumalat väär. Aga me kõik võime meelt parandada ja saada puhtaks mõistuselt, ihult ja südamelt ning õiglaseks tahte ja kogu elu poolest, nii et võiksime astuda kõige pühamasse paika.

Ja see püha, need enne loetud kirikulaulu sõnad, eks kutsu need iga ema ja isa ütlema juba väikesest peale, juba hetkest, mil laps võib kui mitte mõistusega, siis ometi armuga taibata ja südamega tajuda ning erksalt vastu võtta: astu aukartlikult, värinaga sinna, kuhu ei vii mitte ükski uks, ei kiriku uks ega mõistuse uks ega mingi muu uks, kuhu viib vaid vaikimine, aukartusega Jumala ees seismine, see on kõige pühamasse paika. Seda selleks, et kasvada Kristuse täisea mõõtu, saada Jumalaema sarnaseks, muutuda tempeliks, Püha Vaimu ja Issanda asupaigaks salasustes, Taevaisa lapseks. Aamen.

Suroži metropoliit Antooni (Bloom)

Tõlgitud raamatust *Vo imja Ottsa i Sôna i Svjatogo Duhha. Propovedi*. Moskva 1993.

LÕIKUSTÄNUPÜHAKS

Ülempreester Mattias Palli

Üks aasta – kiriku-, kooli- ja põllumajandus-aasta – on mööda saanud. Taaskord on hea pöörata pilgud Jumala andidele, mida Ta on meile jaganud. Nurisemata vesise suve üle, hoolimata omaenda tööst ja vaevast, näeb usklik hing kõike Issanda kingitusena.

Paljudes meie kogudustes on säilinud tava lugeda oktoobri teisel pühapäeval tänapalveid möödunud kasvuperioodi saagi eest. Teistes on see aga unarusse jäänud ja mõne arvates hoopis apostlik-õigeusule võõras luterlik tava. Siin peab arukalt ja rahulikult järelle mõtlema. Esiteks on lõikuspüha seotud põlulu- ja aiatööde lõpuga meie laiuskraadil, mitte

ühe või teise konfessiooniga. Kas me peaksite jätma Issanda tänamata selle pärast, et luterlased ka tänavad? Teiseks ongi hea teha seda ühel ja samal päeval. Siis pole inimestel segadust ja oleme tänuks teiste kristlastega. Tänapäeval rõhutame nii palju sarnasust ja koostööd palju keerukamates ja vahel isegi vaieldavates olukordades, mis siis mitte ühineda oma vendadega säärases üldkristlikus ja võib öelda koguni üldinimlikus tänutundes Lootjale maa andide eest? Samas pole kuupäev meil ka täiesti lukku löödud, nõnda et vajaduse korral võime lasta oma tänu kõlada ka mõnel muul lähetasel päeval, eriti väikesetes kirikutes, kus teenistused toimuvad harvemini. Selline praktika mõnel pool ongi.

Kui nüüd asja sügavamalt vaadelda, siis meie õigeusu õpetus ja tegevus justnimelt rõhuta-

vadki tänutoomise vajalikkust. On ju meie kõige kesksem teenistus püha armulaud ehk euharistia, tõlkes tänu, tänu ütlemine. Selles toome Looja annid – leiva ja veini – Talle ohvriks, meenutades meie Issanda viimast püha öhtusöömaaga, kannatusi, surma ja ülestõusmist. Ja armulaua-annid muutuvad Tema tötuse järgi jumalikul liturgial Tema ihuks ja vereks, surematuse arstirohuks ja igavese elu toiduks. Kuigi see püha talitus ületab kaugelt pelga tänlillkuse väljendamise saagi eest, olles kogu meie elu ja olemasolu puudutavaks seletamatuks salasuseks, millel on veel palju külgi ja seoseid, seisab, nagu tema nimigi ütleb, kõige keskmes just tänu. Ja see tänu ei saa piirduda ainult euharistiapalvertega, vaid peab jätkuma ka pärast teenistust, kanduma üle kogu meie elule ja olemisele, nagu paljud Kiriku suured õpetajad kaunist-

ti näitavad. On selge, et siin on tegu üldise meeblaadi muutuse, mitte ainult kindlate palvete või talitustega, ometi väljendavad ka need viimased seda üldist tänutunnet. Nii toomegi ühel pühapäeval pärast pöllu- ja aia-saaduste koristust neist midagi pühakotta, et lasta neid pühitseda ja tuua nende eest tänu kõikide Lootjale ja Andjale. Muidugi täname ka oma südames Issandat kirikus, kodus, aias ja pöllul Tema andide eest. Sama väljendavad ka tänupalved pärast sõöki ja muudel puhkudel. Kui juba suurimat salasust, mis annab meile ettemaitset lõpuagadel algavast igavesest kuningriigid, toimetatakse aineliste asjadega, kui palju enam peame tänama Jumalat oma igapäevaseks eluks vajaliku eest? Me pole ju ilmhita inglid, vaid elame lihas, ainelises maailmas, ja tarbides selle saadusi peame meeles pidama Teda, kes on kõike loonud ja meile kasutamiseks andnud.

Tänumeel, nagu meie pühimgi patriarch mitmel puhul on kirjutanud, on ka abinō ületarbitmise vastu, mille tagajärvel kurnatakse maailma jõuvarusid ja saastatakse maad, vett ja õhku. Tänulik inimene on rahul vähesega ega püüa maailmast kõike võimalikku välja pigistada, vaid mõistab, et kõik on and, mida peab kasutama arukalt ja heaperemehelikult, nii et maa sellisena vastu peaks ja tema ande jätkuks veel paljudeks põlvedeks. Niisiis on lõikustänupüha igipõlisele tähendusele lisandunud tänapäeval veel loodusloiu-mõõde. Korvike kartulite, porgandite ja õuntega, mille juures paar palvet loetakse, võib tunduda liiga tühise tegevusena, võrreldes maailma suurte ja tihti peatamatutena näivate suundumustega. Siiski algab suur ikka väikesest ja seegi talitus meenutab meile mõtteviisi, mis

võib peatada looduse rüüstamise ja reostamise hukatusliku tendentsi.

Olgu siis lõikuspüha kiriklik tähistamine üheks sammuks, millega anname tunnistust armulaual toodud tänu laienemisest kogu meie elule ning meeleteparanduslikust suhtumisest Looja antud keskkonna kasutamisse.

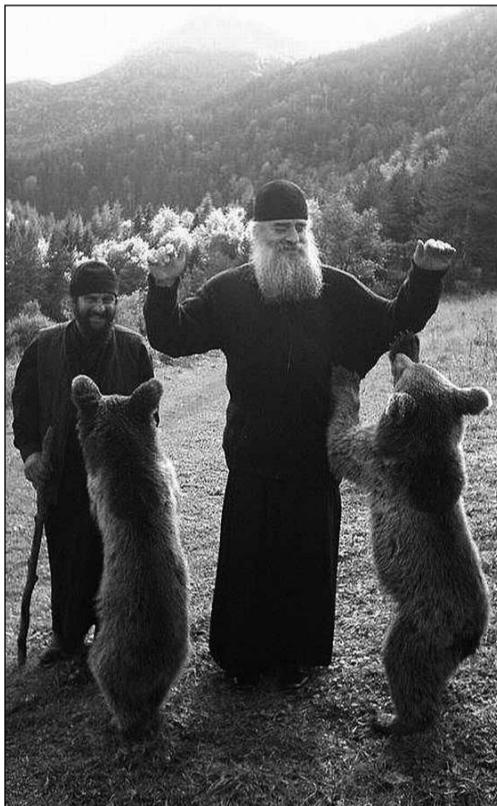
Tavaks on saanud önnistada õunu, sõstraid, mett jm ka Issanda muutmise pühal. Selle kohta peab aga ütlema, et algne pärimus – kujunenud välja muidugi Vahemere kliimas – on siin väga selge: sel päeval önnistatakse viinamarju, mis on siis juba valmis. Viinamarjade önnistamine on seotud nendest veini tegemisega ja veini kasutamisega pühul armulaual. Nagu öeldud, on viimasega küll

mõtteliselt seotud ka igasugune toidu önnistamine ja tänamine, kuid siin on siiski tegu otseselt armulaua-ainega. Ehk on tänapäeval, mil ostame enamuse produkte nagunii poest, asjakohasem siinkohal önnistada siiski viinamarju, mõeldes neile kui kirikuveini algainele, ja jäätta muud viljad lõikustänupühaks? Tuleb ka arrestada, et õunad saavad meil tavaliselt valmis hiljem, nii et uue kalendri muutmispühaks pole küpseid Eesti õunu tiitipeale võttagi. Tava on välja kujunenud vana kalendri ajal, ehk siis, kui püha oli 19. augustil. Muidugi elame oma kliimas ja kus see traditsioon on väga tugev, võib önnistada ka õunu jm, kuid sel juhul oleks soovitatav enne önnistada selleks ettenähtud palvega viinamarju ning alles seejärel alltoodud üldise palvega õunu ja muud. Igal juhul ei tohi

unustada viinapuu vilja, mida tarvitame pühal euharistial ja mida meie Issand kasutas näitena mitmes oma tähendamissõnas.

Toome lõpuks ka aiaviljade önnistamise palve: *Valitseja Issand, meie Jumal! Sa käskisid köiki Sinu oma Sinu omast hea meelega Sinu ette tuua ja tasud neile oma igaveste headustega. Sa votsid lesknaisse käest vastu tema anni, mis ta oma jöudu mööda Sulle tõi. Võta vastu oma sulaste ja ümmardajate käest ka need aiaviljad ja muud annid, mis nad siia on toonud ja pane need oma igavesse varakambris ning anna neile rohkelt maitsta ka siitilma headusi – kõike, mis neile kasuks tuleb.*

Sest Sinu Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimi on kiidetud ja Su kuningriik austatud nüüd, ikka ja igavesti. Aamen.

HUNT JA VÄIKE EESEL

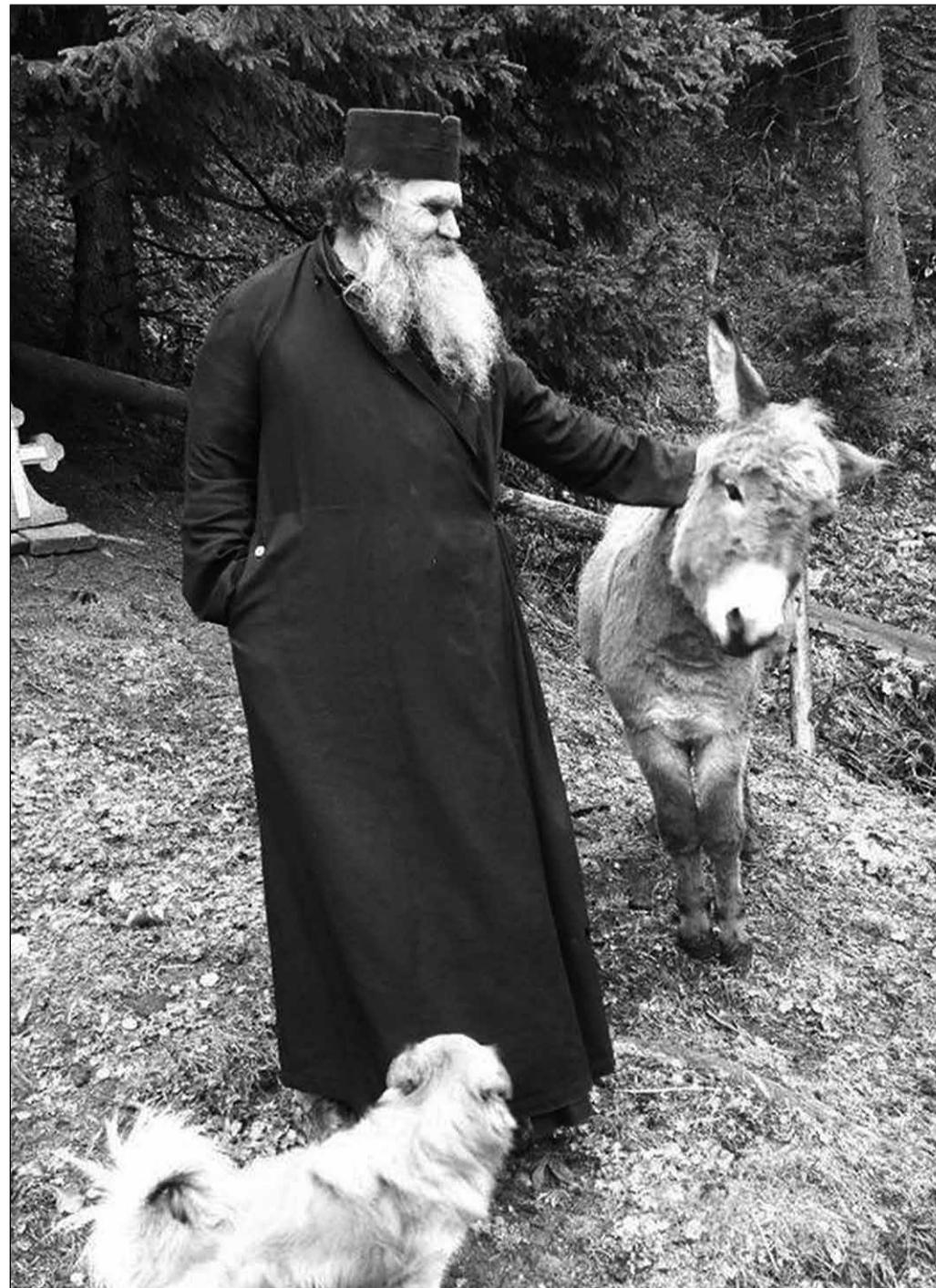
Ühes Mgvime koobaskloostris umbes 30 kilomeetri kaugusel Thbilisi linnast Gruusias elas püha mees nimega Siio (Šio).

Kloostri lächedal elas palju kiskjaid, eriti hunte, kes ei kõhelnud maha murda ja süüa kariloomi, kelle abil palverändurid kloostrisse tulid. Eks oht varitseks ka väikseid eesleid, keda kohalikud askeedid kasutasid koormaloomadena.

Õnnis Siio nägi, kuidas paljud palverändurid ja mungad kurvastasid pudulojuste huku pärast, ning palus Jumalalt abi koguda kokku kõik Mgvime kandi metselajad.

Vaevalt oli pühamees palve öelnud, kui nägi oma koopa ees loendamatut hulka suuri ja väikseid elajaloomi, kes teda langetatud pää otasid, otsekui oleksid nad valmis alluma tösisele noomimisele.

„Kuulake mind hoolega,” ütles munk. „Jumal teab, kui palju minu süda teie pärast kannatab. Teadke, et see kõrb täitub tasapisi inimestega, kes teenivad Jumalat ning ma soovitan teil siit kaugele minna. Ainult üks teist

jääb siia, et valvata munkade väikseid eesleid ning neid karjatada. Niimoodi saate andestust kõige selle halva eest, mida olete teinud.”

Öeldud, tehtud. Peagi olid kõik kiskjad kadunud, välja arvatud üks hunt, kes jäi liikumatult munga juurde ning vaatas talle ainiti silma.

„Meie Päästja Jeesuse Kristuse nimel,” ütles pühamees, „ma käsin sind nüüdsest meie vendade loomi valvata. Igal hommikul saadad sa nad karjamaale ning igal öhtul tood nad siia

tagasi. Sinu söök on sama, mis meilgi. Sa ei tee kellelegi liiga, olgu ta inimene või loom. Nüüd aga tööl...!”

Sellest päevast alates allus hunt mungale ning karjatas heinamaal loomi. Ta loobus täielikult lihast. Igal hommikul ja öhtul sõi ta vees leotatud leiba ning magas ja puhkas munga koopasse kaevatud augus.

Möödus kuus aastat. Ühel päeval viis hunt loomi karjamaale tavapärasest varem, ise

Fotod: internet.

kummaliiselt hingeldades. Ei läinud palju aega märkamiseks, et puudu oli üks väike esel, kelle omanik oli munk Koonon. See munk oli veendumud, et hunt sõi tema eesli ära. Ta jooksis öndsa munga koopasse.

„Siio, kahetse, sest sinu tõttu kaotasin ma oma eesli,” karjus ta, endal silmad vihast punetamas.

Rahulik ja tasakaalus Sio ei lasknud enastest sellest ebaviisakast käitimisest segada. Samal ajal lähenes neile ka hunt ning nad mõlemad märkaside, et metsakutsu liputas saba, otsekui sooviks ta neile midagi öelda. Hunt, püüdes end kuidagi arusaadavaks teha, lõi hambad Koononi jalutuskeppi ning hakkas munka sellest tirima.

Mungad järgnesid hundile ning jöudsid pea- gi kaljuservani. Nad lähenesid väga ettevaatlikult äärele ning nägid, et all kuristikus lebas verine surnud esel. Mungad mõistsid, et eesel oli kaljuservalt alla kukkunud ning oma otsa leidnud.

Munk Koonon palus pisarsilmil püha munk Siio käest vabandust, mida ta ka sai. Õnnis Siio pöörthus hundi poole ning lausus: „Sa aitasid meid väga palju. Me täname sind su pingutuste eest, on aeg, et sa otsiksid üles oma vennad ja ühineksid nendega. Alates tänapäest karjatavad mungad oma eesleid ise.”

Ilmunud *Vima Orthodoxias*, 23. VIII 2016.

Vaimulikud koos isa Svjatoslavi perega pärast Tartu Jumalasünnitaja uinumise katedraali nimepüha jumalikku liturgiat 28. augustil 2016. Foto: Protodiakon Svjatoslavi abikaasa Madli Apsoloni erakogu.

ISA SVJATOSLAVI PROTODIAKONIKS ÜLENDAMINE

„Ja kõik, mis teie iial võtate teha, seda tehke südamest (KL 3:23).”

Pühapäeval 28. augustil (vkj 15. augustil) sai Tartu Jumalaema uinumise kogudusele osaks õnnistus ja arm võtta katedraali nimepüha tähistamisel vastu Eesti Kiriku kõigi piiskopkondade piiskoppe. Tallinna peapiiskopkonna peapiiskop ja kogu Eesti metropoliit, kirikupea, kõrgestipühitsetud Stefanus ülendas kohaliku Tartu piiskopi Eelija palvel ja soovitusel sinodaalliturgia ajal evangeeliumiga sissekäigul protodiakoniks katedraali diakoni Svjatoslav (Stanislav) Gorobtšuki.

Jumala abiga sai Tartu piiskopkond pärast mitmeaastast vakantsi taas protodiakoni. Kui meie kirikupea küsis, kas oleksin valmis rõõmustava sündmuse kohta ka paar sõna kirjutama, võtsin asja ette.

Protodiakoni ametist

Tehes selgeks sõnade sisu, piirdumata tiitli kauni kõla kordamisega ja tõlkides alustuks ametinimetuse esimese poole eesti keel-

de, saab tulemuseks esidiakon. Teist poolt on pühakirjas (nt 1Tm 3:8jj) tõlgitud ka kui *koguduse teener*, viimati 1997. aasta piiblitölkес kui *abiline*. Vana piiblitõlge annab sisu täpsemini edasi. Seega on protodiakon koguduse esiteenija, kes hoolitseb, et kirikus sünniks kõik kenasti ja korra järgi.

Aust ja püha Kuldsuu eeskujust

Mõne tiitli kohta võib öelda, et teha pole selle kandjal midagi, rohkem auamet. Isa Svjatoslavi ootab aga ees küllaga teenimist ja kirliku-liturgilise protokolliga kaasnevaid ülesandeid. Alates diakonipühitsusest (3. juunil 2013) on ta pidanud juba palju õppima. Esile saab tösta valmidust teisi vaimulikke peale-tükkimatult toetada ja mitmerahvuselises Eesti Kirikus hinnalist oskust teenida vabalt nii eesti kui ka kirikuslaavi keeles.

Ent vaimulikus elus on targem olla kiitusega tagasihoidlik. Kiidetu võib jäädva ilma taevasest aust: olgu seepärast, et maa peal oma tasu pälvini enam teistkordset ja igavikuliselt tunnustatud ei pruugi saada, olgu too-pärast, et kiidetu võib langeda vältshiilguse ja uhkuse püünistesse (eriti kergesti juhtub viimane õnnetus iseennast kiites).

Kui aga ometi tekib vajadus au anda ja kedagi ülendada, on kõige kindlam järgida püha Johannes Kuldsuu eeskuju, kes armastas korrrata: *Au olgu Jumalale kõige eest!* Ta tegi seda teatavasti nii headel kui ka halbadel päävadel, nii rahvahulga kogunedes tema õpetust kuulama kui ka viibides sõpradest lahutatuna ja haigena pagenduses, laskmata end kõigutada naiivsetel pettekujuatlustel.

Naiivsusest ja tasadusest

Sest on arukas hoiduda naiivsusest. Seesama püha Kuldsuu näiteks soovitas oma kogudusele kirikusse tulles rahakotid pigem koju jätta taskuvaraste pärast, keda suur rahvakogunemine (et püha Johannes oli jutlustaja Jumala armust, käis palju retoorikakunsti-armastajaid kirikus teda kuulamas, usklikest rääkimata) samuti ligi tömbas. Teine kord avaldas ta öhkörna sarkasmiga lootust, et seekord kuulajad ehk ei hakka omavahel lobisema ja äriasju ajama jutlusele järgnevate ekteeniate ajal, mil kogudus teeb palvet haigete, kurjast vaimust vaevatute (nagu tema ajal tavaks oli), usuõppijate ja teiste õnnetute eest.

Tulles tagasi protodiakoni ameti juurde, siis üheks tema kohustuseks – mitte eriti tähtsaks, aga see-eest ebameeldivaks – on ütelda palveid piisavalt häält tõstes, vaigistamaks kirikus suurte pühade ajal pahatihti valitsevat melu. Samal ajal tuleb vaimulikul jäädva rahulikuks ja tasaseks, rikkumata püha teenistust mittenormatiivsete väljäütlemistega, mille eest hoidku meid Kõigekõrgem, olgu Tema püha nimi õnnistatud igavesti! Aga hoolikus ja tähelepanelikkus ka väiksemates asjades viib suuremateni ja vastupidi, sest ka Jeesus andis eeskuju, olles tasane ja südamest alandlik (vt Mt 11:29).

Vaimuliku elu seadustest ja konnadest

Vaimuliku elu seaduspärade järgi on ju nii, et kes oskab teenida tasase ja alandliku meelega, seda ülendatakse, ja kes juhtub ennast täis puhuma kui konn, seda võib oodata kiire kukumine ning konnatiigist kostub taas ärritatud krooksumist. Jumal on armuline ja halastaja ning keda Ta armastab, seda Ta ka öpetab (või karistab, mis on teine Hb 12:6 tölkevõimalus). Kui jäab vajaka alandlikkusest, koperdab ja kukub inimene kirikus isegi väikeste ja just-nagu tühiste takistuste otsa, kuni ehk õpib ja saab aru, mis on Issanda hea tahe.

Järgigem siis apostli juhatust teha kõike, mida me iiäl teha võtame, kõigest hingest ja südamest ja väest, nõnda nagu Issandale ja mitte nagu inimestele (vt Kl 3:23). Au ja kiitus olgu aga Jumalale, kes on lasknud isa Svjatoslavi kasvada vaimulikult protodiakoni mõõduse vastavaks.

+ Tartu piiskop Eelija

Oma diakoniteenistuse algul oli isa Svjatoslav minu meelest liiga tundlik. Mäletan, kuidas ta tuli kord pühapäeval Võrru üsna kurva näoga. Ta jutustas mulle, et oli varahommikul ühte memme kohanud, kes ütles temale niimoodi: „Ei vedanud sul, kallike, kohtasid esimesena hommikul vanamoori. Nüüd terve päev läheb sul käest ära!“ Heitsime nalja ja isa Svjatoslavi tuju paranes ja saime rahulikult sissekäigupalveid hakata lugema, proskomiidiat ja pärast ka liturgiat pidada. Isa Svjatoslav teenis väga tähelepanelikult ja jumalakartlikult. Nagu alati.

Praost preester Stefan Fraiman

Protodiakon Svjatoslav teenimas Räpina kiriku nimepüha vigiilial 17. septembril 2016. Foto: Vaike Tammes.

RÄPINA PÜHADE ŌIGLASTE SAKARIA JA ELIISABETI KIRIKU NIMEPÜHA 18. SEPTEMBRIL 2016

Pühapäeval 18. septembril (vkj 5. septembril) tähistas Tartu piiskopkonna Räpina pühade ōiglaste Sakaria ja Eliisabeti kogudus oma kiriku nimepüha. Tartu pühitsetud piiskop Eelija ülendas templipüha liturgia ajal evangeeliumiga sissekäigul ülempreestriks isa Tihhon Tammese.

Räpina kiriku-kihelkonna jumalakartlik

preester Tihhon Tammes on tema hoolde usaldatud kogudusi (Räpina, Võõpsu, Mehikoorma) teeninud juba kümme aastat, olles heaks ja hoolitsevaks karjaseks, kes jagab meie Issanda Jeesuse Kristuse, Jumala Poja armuande „igaühele tema vajaduse järgi”, kuulutades Jumala sõna nii eesti, kreeka kui ka vene keeles ühesuguse armastuse ja tarkusega, saades „kõigile kõigeks” apostel Pauluse eeskuju järgi, „et kõikipidi mõningaid päästa” (1Kr 9:22).

Räpina koguduse kauaaegne kirikuvahht Antonina Matvejeva, kellegi äsja oli 70. juubel, sai Tartu piiskopkonna tänukirja eriti hoolsa ja katkematu töö eest kiriku eest hoolitsemisel ja selle kaunistamisel.

Köpu kiriku ees olümpiasangarid, vaimulikud ja rotariaanid.

KAUNIS MUUSIKA KÕPU KIRIKUS

Enn Rand
Pootsi-Kõpu koguduse vanem

Pootsi-Kõpu kirikus toimus 18. septembril taas pühakirikust ülevalt läbi läbiv muusikafestival Musica Hymnis. Väike maakirik täitus õigeusuliste ja muusikagurmaanidega. Platoni pärand ei kuulu mitte ainult ortodoksidele, vaid kogu Eesti rahvale ja maailmale laiemalt. Nagu on öelnud festivali kunstiline juht hr Allar Kaasik, inspireerivad esimene eesti soost piiskopi väärushinnangud ja ajaloo arengu mõistmine meid tänini.

Lisaks Platonile meenutasime kontserdiga teisigi vaimseid suurmehi, kes ohverdasid elu kristlike töekspidamiste nimel: ülempreestril Mihhail (Mihkel) Bleive ja Nikolai Bezanitski, luteri kiriku õpetajad Wilhelm Schwartz ja professor Traugott Hahn. Kontserdil kõlasid Johannes Bleive, 1919. aastal hukatud ülempreestri Mihhaili poja, kaks teost: „Keerubite laul” ja „Aeglane valss”. Seaded tšellolle ja keelpilliorkestrile tegi Allar Kaasik.

Sündmust austasid oma kohaloluga metropoliit Stefanus, piiskop Aleksander ning EELK peapiiskop Urmas Viirma ja Eesti Kirikute Nõukogu esimees Andres Pöder.

Metropoliit Stefanus rõhutas oma imelises kõnes, et vabadus ei ole tulnud kergelt ega ilma ohvriteta. Kerge on ka vabadust kaotada, kui me selle hoidmise nimel jöupingutusi ei tee.

Kontserdile lisaks autasustati meie olümpiasangareid, sõudjaid ja nende treenerit, pühale Platoni ordeniga. Need ülevad minutid jäavad kohalolnutele alatiseks meeble. Ordenid kinnitas rinda meie metropoliit.

Selle aasta kontserdiga tähistasime ka kiriku katuse kapitaalremondi lõpetamist. Remont on kestnud juba kolm aastat ning nüüd, mil tehakse veel viimaseid liigutusi viie torni ja nende ristide taastamisel, on võimalik öelda, et kirkuhoone on järgmiseks 100 aastaks kaitstud. Sellist suurt katusetööd pole tehtud pühakoja ehitamisest saadik.

Olen leidnud end viimasel ajal mõtisklemas selle ajastu, 1870-ndate alguse üle, mil meistrid Kõpu kirikut ehitasid. Kas mitte polnud seal uudistamas üks poisike, kes mõnikord meeste selja tagant mõne tööriista võttis ja ise midagi ehitas? Ja siis kostis kõva hüüe: „Poiss, kus sa mu tööriista viisid!”

Praeguseid remonttöid on suuremas osas finantseerinud pühakodade programm. Tõstamaa vald on oma territooriumil oleva imposantse hoone taastamist toetanud igal aastal. Kogudus tästab kõiki panustanud organisatsioone ja eraisikuid. Kirikupea allkirjaga tänukirja said kontserdil mitmed suuremad toetajad, nende hulgas Pärnu Rotary Klubi, kes otsustas oma 2016/17 aasta teona finantseerida Kõpu kiriku peatorni remonti 17 000 euroga.

Tutvustasin külalistele kahte kirikus olevat, Nõukogude aja üle elanud Vabadussõja kangelaste mälestusele mõeldud eset: 1933. aasta 24. veebruarist pärinevast seinal rippuvat pärgra, millel on metallist tammelehed ja lindid kirjaga; ning puust obeliski ikooni ja kirjaga

„Isamaa vabaduse eest langenud kangelastele”.

Tänan hr Allar Kaasikut, kes oli kokku pannud suurepärase kava, festivali orkestrit Peterburist, ETV tütarlastekoori ning vaimustavaid soliste. Usun, et suudame seda traditsiooni jätkata, korraldada muusikafestivaale piiskop Platoni sünnikohas ka edaspidi.

Jäljige seda sündmust youtube's: <https://www.youtube.com/watch?v=AeFVsg70rCA>

Allar Raja autasustamine Pühale Platoni ordeniga.

Festivali kunstiline juht Allar Kaasik ja piiskopid.

SIIMEONI JA HANNA KOGUDUSE PEREPÄEVAD 2016

Aivar Kaseste

Head mõtted ja soov tegutseda leiavad tee inimesteni, kui nad vaid kokku tulevad. Nii on seatud.

Sellisel moel kohtusid kolme aasta eest liturgiajärgses kohvilauas Siimeoni ja Hanna koguduse liikmed ning leidsid, et lisaks Eesti Õigeusu Noorte Liidu laagrite Hiiumaal võiks ka oma koguduse perega suvelaagris kokku saada. Laagripaigaks sai Helen Kooliviste lahkel loal Audevälja Arenduskeskus ning seal edasi vedas laagri korraldust kaks aastat Lea Suerpere.

Traditsioon on saanud tugeva aluse!

Suvine Siimeoni ja Hanna kogudus.

Foto: Aivar Kaseste

Märgata, märgata, märgata.

Kui me ei pane üksteist tähele, ei suhtle oma vahel, siis puudub võimalus kokku tulla ning meid ei leia ei head mõtted ega tegutsemisosov. Kas eelistame elada teadmatuses ja ükskõiksuses?

Milleks üldse kokku saada, kui me ju kohutume kirikus nagunii? Milleks selline „klubiline” tegevus kirikuliikmete vahel? Et tunda end lihtsalt hästi ja lõbutsed? Jaa, kindlasti on ka too tahk olemas, aga ainult lustimisega ei pea ükski ettevõtmise pikalt vastu. Selgest ei teki ühistegemise väge, puudub vaim...

Käesoleval aastal võtsid laagrikorralduse üle Ille Kaseste ja tema tublidabilised Terje, Thea, Age, Reljo ja Aivar. Laagri teema oli liturgia, et seda paremini mõista ja selle üle pöhjalikumalt mõtiskleda. Reljo algatas liturgiateemalise fotojahi, mis isa Mattiase valvsal pilgu ja heade nõuannete abil sellisel moel käima läks, et osalesid peaegu kõik laagris viibijad. Meie laagrit külastas ka metropoliit Stefanus. Toimus küsimuste-vastuste ring, mis kestis mitu head tundi ning millele järgnes metropoliidi eestvedamisel ka õhtupalvus.

Rõõm oli näha, kuidas nii paljud koguduse liikmed pingutasid selle nimel, et laagri toidulauale oleks midagi panna ja toit õigeaegselt laual. Suur tänu Helenile ja Einarile, kes tegid nii helde annetuse. Tänu Terjele, kes tarmukalt meie kööki juhtis ja tema agaratele abidele Pillele ja Helvele!

Laagrist võttis osa 43 inimest, mis on nii lühikest etteteatamise aega arvestades fantastiliselt tore tulemus. Rõõm, et need, kes ei saanud tulla, toetasid laagrit nii materiaalselt kui ka hüva nõuga. Topeltrõõm oli neist, kel aega nappis, kuid leidsid sellest hoolimata võimaluse laagrisse kas või lühikeseks ajaks kohale tulla.

Kohtume taas!

Фото: Геннадий Баранов

Надпись на стене часовни Адама в Иерусалиме гласит: "Лобное место, что значит голгофа, где был воздвигнут крест, стало раем". В сфере отношений человека с самим собой и с другими людьми, (гово-ря, по-иному, в плане причащения), Вселенной предопределено стать свадебным торжеством, евхаристией. "Бог, – по словам отца Никоса Ниссиотиса, – создал мир, чтобы слиться с человечеством через космическое тело, которое преобразуется в евхаристическое тело". Таким образом, истина заключается в том, что "во всем сущем есть тайное Присутствие, которое дарует людям со-причастность и делает людей сильнее вместе, чем по отдельности". (Никос Ниссиотис). Именно в этом заключается призвание человека, а именно: ни один человек в глазах Бога в своей личной свободе не может преодолеть и отвергнуть мир; напротив, человек призван мир сократить, придать ему смысл, найти ответ на его самую тайную сакральность; мир "просветить", совершенствовать его красоту, словом, изменить мир, а не обезобразить. Именно в мире человек выражает свою свободу и предстает в качестве личного существования перед Богом (Константин Грекориадис).

Согласно греческим отцам, человек есть "слава", то есть проявление образа Бога в этом мире (даже если это выражает не столько отношения человека с этим миром, а, прежде всего, его отношения с Богом). Человек не может обнаружить Бога в себе, не явив Божественную суть миру или не сделав себя прозрачным, как образ Бога в мире.

Другими словами, образ Божий в человеке содержит также в качестве человека быть владыкой вселенной. "Истина в том, – пишет Думитру Станилоз, – что мир был создан до человека, но именно через человека он обрел полную реальность и исполнил свое предназначение. Человек – сотрудник Бога по отношению к миру. Видимое бытие образовано человеком и миром; это мир, который отображается через человека; бытие есть мир, отображеный человеком, в котором человек находится в отношениях с

ТАИНСТВО КРЕСТА Крест и история спасения

миром". Таким образом, мы можем сказать, что человек – это зеркало, в котором виден мир, а мир – это зеркало, в котором человек видит себя.

Человек также является для Всемирной надеждой принятия милости и соединения с Богом, но он также несет в себе риск падения и неудачи. Как только он отворачивает себя от Бога, он увидит в вещах только внешний вид, "преходящее обличье" (1Кр 7,31), в результате чего даст им "ложное название".

На этом уровне располагается величие человека: величие, кроющееся в его непреходящем личностном, метакосмическом измерении, позволяющее ему не уничтожать космос, а преобразовать его в храм Божественной мудрости. Напомним здесь фундаментальные тексты посланий Святого Павла к римлянам (1,20 и 8,19-21), которые дают нам ключ к толкованию великого таинства природы, в котором есть как падение, так и искупление. Мы видим в них, что вместе с созданием и падением берет начало горизонтальная линия, идущая от Креста и Воскресения к Троице. Здесь кроется таинство Воплощения, поскольку это таинство ставит человека в центр Творения; поскольку еще Христос, подводя итог человеческой истории, тем самым наделяет космические циклы полнотой смысла, что по праву дало повод Святому Августину сказать, что откровение нам дано как "другой мир", чтобы вновь обрести смысл мира. Изна-

чальное сотворение мира до падения понималось, как первый завет, который впоследствии полностью осуществляется только в Христе, потому что все создано Им через Слово и для Него (Послание к Колоссянам 1,15-19).

Если это так, то мы понимаем, почему смысл этого творения нам открывается в воссоздании, осуществленным Сыном Божиим, который стал также сыном земным (Оливье Клеман). Таким образом, все, что происходит в человеке, имеет универсальное значение и выражается во Вселенной. Более того, "бibleйское откровение ставит нас воочию перед решительным антропоцентризмом, – продолжает Оливье Клеман, – не физическим, а духовным, поскольку судьбой человека определяется судьба космоса". Начиная с этого момента человек представляется как духовная ось всего сущего, всех его планов и всех его форм, поскольку он является одновременно "микрокосмом и микро-богом", иными словами, итогом вселенной и образом Бога, поскольку, в конечном счете, Бог создал человека для того, чтобы соединиться с космосом.

Но не достаточно сказать, что человек является микрокосмом, поскольку его истинная величина заключается в том, что он "призван быть Богом", чтобы стать "мистической Церковью" (Панайотис Неллас). Таким образом, человек далек от платоновского понимания копии или искаженного зеркального изо-

брания божественного мира; вселенная через Крест и Воскресение возникает вновь в руках библейского Бога.

Когда Святой Григорий Нисский описывает Сотворение мира как "музыкальный строй", то нет сомнения в том, что в данном случае он соединяет древнееврейскую традицию, по которой первый человек Адам, (*Adam Kadmon* – предвечный человек), бывший световым телом, вобравшим в себя "шесть дней творения", который должен был отвертеть Создателю любовью, позволив поглотить себя несоторенным светом Бога во время восхождения к седьмому дню. Человек должен был породить восьмой день, являющийся преображением первого (Жак Турай). Таким образом, христианское видение, вытекающее из креста, направляет нас в абсолютно новую, истинную, подвижную реальность, оживленную „сияющей сперматической¹ силой“, которую заложил в нее Бог не как внутренне присущее (имманентное) качество в понятии стоиков, (несмотря на схожесть лексики у многих Отцов), а как стремление к трансцендентности (Григорий Нисский).

«...Ибо дерево в раю произрастило смерть, а это жизнью расцвело, имея Господа безгрешного пригвожденным на себе, – гласит тропарь православной церкви, – Собирая с него плоды нетления, мы, все народы, восклиаем: «Крестом упразднивший смерть и нас освободивший, слава Тебе!» И еще сказано: «В раю меня некогда обнажило дерево, вкушением от которого враг приносит умерщвление; но древо Креста, одежду жизни людям приносящее, водруженено было на земле, и весь мир наполнился всякой радостью. Видя его возносимым, люди, Богу с верою согласно возвожем: «Полон славы дом Твой!» (седален утрени праздника Воздвижения Креста).

Таким образом, нет разрыва между плотью мира и человека; вселенная действительно облачена в "человеческую природу" (в теологическом значении этого слова); она является плотью человечества. В первой Книге Моисеевой «Бытие» (1,26-31) сказано, что человек, созданный после всех других существ, все же подобен им посредством заключающего шестой день благословения, что делает его вершиной, в которой сбывается и подытоживает себя творение. В результате человек образует ипостась мира²; он явля-

11Ms1,28. Вцерковном предании воскресение и воскресенье зачастую называют первым (т.е. следующим за субботой) и восьмым днем (следующим по завершению седмицы днем, днем новой эпохи).

2 Согласно философии стоиков, весь мир пронизывает т.н. *logos spermatikos* (логос осеменяющий) – мирообразующий

ется "связующим звеном между божественным и земным", и "от него распространяется милость на все творение".

Через человека вселенная призвана стать „отражением отражения“ (Григорий Нисский). Это значит, что космос, его прозрачность или непрозрачность, его освобождение в Боге, или его порабощение в тлене и смерти зависят от фундаментального отношения человека, его прозрачности или непрозрачности для божественного света, и от присутствия ближнего. Именно способность человеческого духа обуславливает состояние вселенной, по крайней мере, изначально и, в настоящем время, в Христе – новом Адаме – в своей Церкви. Поэтому и была необходима смерть Христа (От Иоанна 11, 51-52), чтобы он разоблачился от своей божественности для того, чтобы смиренno войти в человеческое положение (Послание к Филиппийцам 2,7). Было необходимо, чтобы посредством креста была разорвана завеса этого мира, и сама смерть стала силой воскресения, чтобы человек вновь обрел свое измерение *kath'olon³*, поскольку Христос, подытожив все человечество и вселенную, предстал бы архетипом того, чем мы являемся. Поэтому можно с уверенностью утверждать, что для нас этот основной момент распятия на кресте, (также, как и другие моменты истории нашего спасения), воплощает в себе не только событие исторического, но и метаисторического значения (Ольвье Клеман).

Водном восхитительном тексте Святой Симеон Новый Богослов подытоживает все, о чем здесь идет речь. "Затем и все твари, – говорит он, – когда увидели, что Адам изгнан из рая, не хотели более повиноваться ему, преступнику; ни солнце, ни луна, ни даже звезды более не хотели его признавать; источники отказались давать воду, а реки течь; воздух перестал дрожать, чтобы не позволить дышать Адаму Грешнику; хищные звери и все животные на земле, увидев, что он утратил свое изначальное величие, презрели его и были готовы на него напасть; небо пыталось упасть ему на голову, земля отказывалась его носить. Но Бог, создатель всего сущего, в том числе, и человека, что Он сделал? Бог сдержал все эти твари силою Свою и по благоутробию и благости Своей не дал им тотчас устремиться против человека и повелел, чтобы тварь оставалась в подчинении ему и, сделавшись тленною, служила тленному человеку, для которого создана, с

и всесозидающий принцип, также возвращающий все в изначальное состояние. Некоторые Отцы Церкви использовали похожие термины для обозначения присутствующего в природе Божественного принципа.

3 Цельное, всеобъемлющее.

тем чтобы, когда человек опять обновится и сделается духовным, нетленным и бессмертным, и вся тварь, подчиненная Богом человеку в работу ему, освободилась от сей работы, обновилась вместе с ним и сделалаась нетленною и как бы духовною..." (Этический трактат).

Таким образом, крест делает до ступным для людей целостность бытия посредством того, что кровь Бога становится жертвой в изначальном значении и освящает землю. Также только крест может «находиться в центре земли и неба в качестве надежной опоры для всего [...] и космического сплетения» (Анри де Любак). Именно поэтому будущее космоса более немыслимо без Креста и Воскресения. "Так же, как и другой Рай, Церковь обладает сейчас [...] древом жизни: это животворящий Крест Спасителя;кусив от его плодов, мы приобщимся к бессмертию".

Крест в православном богословии

Есть только одна серьезная философская проблема, – утверждал Альбер Камю, – это самоубийство". К сожалению, лишь немногие имели смелость пройти до конца путь этой экзистенциальной логики, осмеливались изо дня в день проверять эту устрашающую, приведенную выше фразу, согласно которой наше существование несет в себе беспощадную дилемму: или убить себя или воскреснуть. Иными словами, это драматическое напряжение, в котором мы живем, лежит не между концептуальной трансцендентностью и феноменальной имманентностью, а между двумя временами: настоящим временем, которое, несомненно, является диалогальным, но одновременно и дьявольским, и новым временем, несущим второе пришествие Христа, делающим настоящее время "пасхальным". Однако между будущей и нынешней жизнью человека существует тесная связь; жизнь одна и не повторима, это одна и та же жизнь человека, проходящая здесь и продолжющаяся на небе без всякого перерыва. Так же жизнь будущая не отменяет нынешней и не делает ее относительной, напротив, она наделяет ее смыслом и непрерывностью: то, что мы делаем в этой жизни не случайно и не раздельно, а передаст в другую жизнь (Панайотис Неллас). Это тем более истинно, поскольку в богочеловеке соединяются Бог и человек в одном лице, не смешиваясь и неразделимо: осуществление человека, Христос, открывает нам Бога и завершает историю. Он навсегда останется для нас высшим и последним критерием.

Также мы можем утверждать, что вне Креста и Воскресения мир был бы лишь хаосом, и, наоборот,

через Крест и Вознесение этот мир становится органическим космосом, поскольку Крест и Вознесение отныне находятся в центре всех отношений, образующих действительность. Они подытоживают, как говорил Святой Павел, то есть вновь приводят под единое Начало все то, что было неорганическим и беспорядочным. Таким образом проявляется таинство Креста, обнажая нам суть настоящей смерти, то есть разорванную связь, отсутствие света и сопричастности, прерывание, изгнание, рабство... В этом случае можно использовать все библейские образы. И потому, что воскрешенная жизнь не накладывается на нашу первую жизнь, унаследованную от рода человеческого, и наше собственное воскресение является "девственным", подобно Воплощению Слова, прославленный Крест остается в своем безумии и возмущении единственным путем к истинной Жизни (А. Шмеман и О. Клеман).

Таким образом, Искупление скрывает в себе три основных аспекта: подведение итогов, освящение природы человека и самопожертвование. Два первых аспекта поддерживают друг друга и воплощаются в третьем.

Мы уже рассмотрели здесь, как Спаситель перебирает в памяти божественную идею человека, включая его историю, а также, что подытоженная природа человека освящается присутствием в ней Бога.

Нам следовало бы остановиться на понятии жертвы, прежде чем подробнее говорить о Кресте как таковом.

Смерть Иисуса Христа – это высшая жертва, прежде всего, потому, что смерть претерпевается в качестве отпущения всех человеческих грехов; во-вторых, потому, что Христос принимает жертвенную смерть на кресте только потому, что "час пробил", то есть не случайно. Это значит, что Его жертва была принесена в тот момент, в который он довел до конца таинство, которое в своей вечностикоснется человека.

Здесь мы касаемся сути проблемы: реальная, имевшая место в истории смерть Иисуса Христа дает нам в то же время решение, заключающееся в том, что ответом на объявление о смерти Бога становится благая весть о воскресении человека. И наоборот, если Воскресение следует за Крестом и, если оно является началом восьмого дня, то жертва Господа несомненно является высшим итогом и венцом седьмого дня.

Таким образом, Крест, это «древо жизни, посаженное на Голгофе, – месте великой космической битвы», показывает своей вертикалью Слово

«descensus» и «ascensus» (спуск и подъем), – пишет Павел Евдокимов, – и именно поэтому в иконографии православной Церкви подножие креста упирается в темную пещеру, в которой покоится череп Адама; крест соединяет землю с небом. Крест подобен соединительной черте между царством и адом, судным весом и прорывом к вечности.

Добавим еще, что на православных иконах с изображением распятия Христос представляется преображенным глубоким покоя, который, в определенной степени, является предвосхищением пасхального покоя и, в то же время, знаком его власти над добровольно принятыми страстями и смертью.

Спаситель на кресте не просто сумерший Христос, Он – это *Kyrios*, Господин собственной смерти и Спаситель собственной жизни. Он остается Словом, вечной Жизни, отдавшей себя смерти и преодолевшей ее (Святой Иоанн Златоуст). „Крест Иисуса знаменует не только мгновение Его жизни в смысле самопожертвования, но также бесконечный дар, литургию и евхаристию, служение людям и благодарение Богу Отцу (Даниил Чоботя).

Тогда как, будучи под райским деревом, первый человек, Адам, думал, что Бог отсутствует или находится далеко, он отвернулся от Его воли и нарушил сопричастность с Ним, новый Адам, на кресте, исполнил волю Божью, сохранив сопричастность с Ним.

Сэтых пор ипостась бесконечно-го Слова Божьего охватывает все возрасты и все пространство; она становится опорой человечества, бремя которого взял на себя Христос посредством Воплощения. Поэтому Христос имеет власть, чтобы участвовать в жизни человечества всех эпох и во всех уголках мира, и передавать ему свою богочеловеческую жизнь (Даниил Чоботя). И, таким образом, мы лучше понимаем, почему, как только Христос воскрес, крест не существует просто как запечатленное в памяти простое событие прошлого, но сияние его славы продолжается и продолжает присутствовать в воскресении и, таким образом, в воскресшем Христе, до скончания веков. Крест появляется, таким образом, как истинный знак окончательной победы Сына человеческого, то есть, Бога, ставшего человеком. «Возрадуйся, древо креста, провозгласи православную Церковь во время заутрени 3-го воскресенья Поста, трижды счастливое и обогоренное древо, свет находящихся во мраке; ты предвосхищаешь в своем великолепии лучи воскресения Христа, согласно четырем измерениям мира». Таким образом, крест

– это не отдельная теологическая глава, пусть даже и самая важная, подчеркивает патриарх Думитру Станилаэ: «Он присутствует везде и всегда в публичном богослужении Церкви, а также в молитве и жизни верующих». Таким образом, нельзя сказать, что в православии Крест менее представлен, чем Воскрешение, поскольку оба постоянно присутствуют в нераздельном союзе, во внутренней связи.

Вот как в песнопениях православной Церкви выражается это новое отношение к природе, которой Христос кладет начало своим крестом: «В раю меня некогда обнажило дерево, вкушением от которого враг приносит умерщвление; но дерево Креста, одежду жизни людям приносящее, водружено было на земле, и весь мир наполнился всякой радостью» (Седален утрени Воздвижения Креста). Таким образом, пишет патриарх Станилаэ, «рай открылся вновь, потому что огненный меч, програждавший путь в него из-за человеческой алчности, был убран: Христос вошел в рай, неся, как человек, дерево креста, которым он отринул алчность и преодолел искушение «древа», от плода которого вкусили первый человек. И вместе с Христом вошел разбойник, несший свой крест, первый спасенный человек, поскольку он преодолел привязанность к этому миру благодаря признанию Христа». Можно сказать, что вся природа – поскольку посредством креста она перестает быть предметом нашего вожделения – вновь становится для нас предметом, поскольку дерево креста несет плод, противоположный тому, что съели наши прародители. Это плод любящего терпения и сознательного ограничения, плод, через который наш разум укрепляет свою свободу и через который мы достигнем «неба» более высокого, чем рай, т.е. единения с Богом.

Итак, Христос не мыслим без креста. Также и крест не мыслим без Христа. Невольные стра-

дания на кресте, или страдания на кресте обычного человека по причине реальной вины или совершенного греха не сделали бы крест тем Крестом, который вернул природе человека способность побеждать страх и смерть. Только добровольные страдания на Кресте безгрешного человека, который был также Богом, сделали крест тем Крестом, который мы почтаем, потому что он даровал нашей природе победу над смертью, воскрешение и вечную жизнь. Сила Креста также является силой Христа, и по этой причине в православном богослужении, люди, вещи и дела освящаются Крестом или крестным знамением, т.к. Крест «все освящает даром Божиим» (Думитру Станилаэ).

Но Крест нас также призывает узреть и другой смысл, а именно умерщвление «прежнего человека» через сопротивление греху, терпение в страданиях, усилия, которыми намдается это сопротивление, неизбежное присутствие Христа в мире через наших близких, и, таким образом, духовная жизнь и общественная деятельность удостоверяют друг друга. Все это потому, что Христос не имел целью возвысить Крестом только свою личную природу человека, но природу всех людей. Иначе, пишет далее П. Станилаэ, «наше воскресение в ином мире не будет внутренне связано с умерщвлением «прежнего человека», с усилием возвышения нашего духа к первому опыту воскрешения, которое волшебным образом преобразит нас извне». Преодоление смерти посредством воскрешения не является внешним деянием, поскольку требует приложения внутренних усилий для возвышения, которым является Крест. Смерть преодолевается деянием Бога, сопряженным с усилием человека.

Но этот внутренний рост, эту возросшую силу духа человек не может обрести просто так, поскольку они соответствуют Божественной силе, которую человек обретает по-

средством своей жизни во Христе. Этот вклад обожествленной человечности Христа в победу над смертью Святой Максим Исповедник выражает следующим образом: «Если страсти, тлен и смерть были введены в природу склонной к греху свободной волей Адама, то вполне обоснованно приверженность добру свободной воли Христа принесла бесстрастность, нетленность и бессмертие посредством воскрешения» (Quaest. ad Thalass., 42).

Итак, можно констатировать, что участие в блаженном Воскрешении Христа предполагает участие в его Кресте, который есть путь воскрешения и принятия Духа.

«СОВЕРШИЛОСЬ!» (Иоан. 19, 30)

По причине трагического присутствия греха и дьявола, за восстановление человека было необходимо заплатить непомерно большую цену: смерть на кресте и является этим жертвенным актом, абсолютно необходимым для выздоровления; эту жертву мог принести только страдающий на распятии Бог. Крест означает, что деяние, которым делится с нами Бог, отождествляя себя с нами и неся нам спасение, было совершено строжайшим образом, бескомпромиссно, до самого конца. Воплощенный Бог входит в весь наш опыт, во все страдания и во всю нашу боль (Ис.53). Христос, наш врачеватель, все принял на себя, чтобы нас исцелить даже в самой смерти.

«Смерть, пишет Каллистос Уар, имеет физический и духовный аспект, из которых самым ужасным является духовный», поскольку духовная смерть заключается не в разделении души и тела, а души и Бога. Подлинный смысл Страстей следует искать именно в этом, в чувстве поражения, одиночества и полной покинутости, в страдании от предложенной и отвергнутой любви. Уже в Гефсиманском саду Христос стоял перед выбором. Добровольным принятием смерти на

кресте он превратил жестокое убийство по суду в искупительную жертву. В момент распятия он достиг предела отчаяния, поскольку его оставили не только люди, но и Бог. Такова очевидность: Страсты – это не театральное представление: Христос не только проливает свою кровь за нас, он принимает за нас потерю Бога, после чего опускается в бездну отсутствия Бога. Однако эта смерть на кресте является не поражением, а победой, – победой любви, которая сильнее смерти. Таков парадокс всемогущества любви, которая превращает кенозис (гибель) в плерозис (восстановление), уничтожение в осуществление. Вместе с Христом мы, в свою очередь, призваны не избегать, а преодолевать страдания. Приняв страдания не вместо нас, а во имя нас, Христос не подменяет нас. Он сопровождает нас к спасению.

Таким образом, в Христе Слава и Крест постоянно сплетаются между собой, и Крест становится Воскресением, поскольку является абсолютным проявлением и абсолютной победой божественной любви. «Свершилось, – пишет Оливье Клеман, – образ Бога в человеке позволяет нам открыть образ человека в Боге и поддерживать образ Бога в любом человеке.

Настоящие благочестивые люди всегда знали и всегда будут знать, что единственной их защитой, единственным спасением и единственным искуплением, а также их вечной жизнью, их свободой и их обожествлением является Христос, истинный Бог и истинный человек, который из любви к людям «вбрал их в себя и «гипостазировал» их в себе» (Святой Максим Исповедник), в своем богочеловеческом Теле, в Церкви. «Свершилось!» – да, на кресте, Слово Божье, ставшее плотью, раз и навсегда приняло нашу ограниченность, даровав нам бесконечность.

„Une saison en orthodoxie“,
Париж, 1992.

гласные решения, противоречивых теологических позиций и не безоблачных отношений между приходами. Представители некоторых Церквей даже отсутствовали на синоде, но, чувствовалось, что это не нарушило его ход.

О позициях, которых придерживались митрополиты православных Церквей, о трудностях и результатах, достигнутых к концу работы синода, нам рассказал рукоположенный епископ Христополиса Макарий, исполнявший должность первого советника Вселенского Патриарха Варфоломея на Святом и Великом Синоде. Епископ Макарий ответил на ряд вопросов, что пролило свет на проблемы, скрывавшие-

ся в повестке дня переломного синода. Чувствуется, что он лично занимает уравновешенную, и даже оптимистическую позицию, что рассеивает густившиеся над Церковью тучи.

В настоящий момент мы стоим перед большим церковным и историческим событием, заключающимся в том, что Святой и Великий Собор Православной Церкви был вообще созван. Как Вы к нему относитесь и как оцениваете?

В самом деле, православие в целом переживало большое церковное и историческое событие, которое произошло на острове Крит под

Foto: Gennadi Braginov

Интервью с рукоположенным епископом Христополиса Макарием

На острове Крит с 17 по 27 июня проходило важное для православия событие: Святой и Великий Собор Православной Церкви (Синод), в ходе работы которого митрополитов Православных Церквей призвали принять критически важные решения по многим вопросам.

Собор проходил на фоне настоящего состязания между церквями за едини-

руководством нашего святейшего патриарха, в котором участвовали патриархи, митрополиты и епископы всех приходов, за исключением Антиохийского, Московского, Болгарского и Грузинского патриархатов. Большой честью также стало участие митрополита Эстонской Апостольской Православной Церкви Стефана, сыгравшего на синоде активную роль, и слово которого пользовалось авторитетом. Святой и Великий Собор Православной Церкви стал событием, произошедшем в Православной Церкви впервые за многие века. В этом есть знак, что случилось это милостью Божьей. Как каждый прямодушный православный христианин, я превозношу и от сердца благодарю Бога Тридцатого за это событие, произошедшее после стольких устремлений и попыток, и смиренно молю Бога укрепить как нашего патриарха, так и всех остальных участвовавших в Соборе представителей других приходов на то, чтобы они смогли правильно претворить в жизнь принятые решения. В любом случае, даже сам по себе созыв синода является большим событием, поскольку нечистый борется с единодушием и не желает, чтобы был слышен голос объединенной Православной Церкви. Поэтому созыв Святого и Великого Синода является большим достижением для нашей Церкви.

Я согласен, что единство Церкви является большим достижением, однако это выражается, в основном, через литургию, через искажение.

Именно так. Основой единства Церкви является божественная литургия, как Вы верно заметили. Поэтому работа синода официально началась с совместной службы глав Церквей в соборе Святого Мини в городе Ираклион, в неделю Пятидесятницы. Хочу вам сказать еще кое-что, о чем многие не знают: каждый день, перед началом работы синода проводилась божественная литургия по той причине, что наш патриарх, главы Церквей и епископы осознавали, что участвуют не на каком-нибудь светском конгрессе, а на Святом и Великом Синоде, работа которого является продолжением божественной литургии. Ничто, что вело их в течение дня, не опиралось на силу человеческую, и мы должны это понимать. Мы, епископы, являемся орудиями Бога, добровольно вверившими себя Его заботам, чтобы проявилась Его слава и слава Церкви, а не наша слава. Поэтому мы говорим: „Святой Дух и мы соизволили“. Конечно, на нашем пути были тупики и препятствия, но, в конце концов, парадоксальным образом, Святой и Великий Собор Православной Церкви достиг своей конечной цели, поскольку Святой Дух все образует. То, чего мы не мо-

жем достичь в своих устремлениях, то удается нам при Его посредничестве. Святому Духу чужд раскол, Он побуждает к любви и единению.

Некоторые Церкви выражали несогласие с утверждаемыми синодом текстами. Как трактовались на Святом и Великом Синоде эти разногласия?

Некоторые Церкви делали замечания или высказывали пожелания с целью достижения лучшего результата. Лучшего, а не худшего. Большинство этих замечаний были приняты синодом. Кроме того, не следует забывать, что обсуждаемые на Святом и Великом Синоде тексты были единогласно одобрены всеми Православными Приходами на предшествующих синоду конференциях. Работы по развитию этих текстов и созыву Святого и Великого Собора Православной Церкви начались еще в 1960-х годах. На подготовку этого события ушло более пятидесяти лет. Патриарх Варфоломей также поспособствовал единодушию, и все шло хорошо. Все остались довольны и разъехались с радостью в душе. Все мы приобщились к радости и милости Святого Духа.

Также я хотел бы отметить, если позволите мне высказать свою собственную мысль, что я был доволен тем, что некоторые Церкви проявили более активное участие и представили замечания с целью улучшения выносимых решений. Лишь мне хотелось бы, чтобы об обстоятельствах думали и оценивали их в целом, поскольку за односторонним разбором всегда стоит какая-либо духовная ошибка. Например, некоторые Церкви осуждают римское католичество, поскольку из него вышла мировая церковь чисто политического и светского характера, но они ошибаются, поскольку не видят, что у них, православных, на сегодняшний день существует шесть всемирных Церквей с юрисдикциями, выходящими за пределы собственных границ (Антиохия, Россия, Сербия, Румыния, Болгария, Грузия). Мы критикуем то, чему сами одновременно следуем. Но, возвращаясь к Вашему вопросу, доброжелательные замечания, сделанные некоторыми Церквями, позволили достичь более правильного в теологическом плане и, в общем, лучшего результата. Участвовавшие в работе синода

Церкви, придерживающиеся иных мнений, выразили свои позиции, к которым отнеслись уважительно, и которым во многих местах следовали. Некоторые, не приехавшие на Собор Церкви, были лишены этого, и, практически, отделили себя от «тела» Православия. Православие выражает себя, как я уже говорил, в единстве, а не в расколе и изоляции.

Владыко, как бы нам не хотелось сказать, что все было хорошо, все же нашлись те, кто оказал сильное сопротивление. Что Вы можете сказать о критиках синода?

Все хорошо именно потому, что все не совсем хорошо. Таким образом, мы даем возможность действовать Святому Духу и устраниТЬ недостатки. Что касается критиков, я слушаю их, читаю их публикации, появляющиеся время от времени, люблю их, но не соглашусь с их точкой зрения и способом самовыражения. Лишь мне кажется, что они измотали себя и где-то сошли с пути. У меня создалось такое впечатление, что они борются, прежде всего, за насаждение своего мнения, скорее, за саморекламу, чем за укрепление Православной Церкви. Поэтому мы знали, кто будет оспаривать; знали с начала и до конца, что они скажут; при этом неважно, какая будет поднята тема. Конечно, необходимы все мнения. Даже через возражения и разногласия, в конце концов, проявляется Божья воля. Так сказать, во время пути проявилось то место, в котором мы находимся, чтобы критики поняли, что не случилось никакого отречения от веры. Конечно, отсутствующие поняли, какую ошибку они сделали перед Богом и перед историей.

Беспокоило ли Вас неучастие каких-либо Церквей в синоде?

Не участвовали, как я уже сказал, четыре Церкви. Причины их неучастия никоим образом не связаны с православным богословием, причины были не церковными и не богословскими. Они отстранились из-за тактики и политики своих Церквей. Но я не хочу осуждать позицию ни одной Церкви. Красота синода состояла не в уклонении от него, а в присутствии. При этом наибольшую важность представляли не утверждаемые тексты, но новое, рожденное на синоде начало: было освящено новое учреждение Православной Церкви. Теперь мы идем дальше. Православная Церковь может идти по своему пути. Защитник православия, Вселенский Патриарх созвал всех. Пришли те, кто чувствовал ответственность. Те же, кто уклонился от участия в синоде, не смогут остановить Православную Церковь на ее пути. Церковь продолжит путь без них. Святой и Великий Собор состоялся и без их присутствия, и решения были приняты согласно правилам.

В свое время церковь присвоила святому Марку Эфесскому прозвание „Учтивый“, поскольку он был по-настоящему учтив и деликатен. Когда у него было свое, особое мнение, он пришел на церковный собор и высказал его. Он не избрал путь уклонения. Так поступали все Святые отцы. Святой Марк учит нас другому поведению, которое, к сожалению, некоторые люди, указывающие на него, не признают. Хочу при этом отметить, что мы встречаемся даже внутри Церкви с „чрезмерно православными“, которые во имя православия разделяют ошибочные мнения, чем порождают разногласия и раскол. Или, как красиво сказал Святой Георгий Назианзин (Григорий Богослов): „Те, кто чрезмерно любят Бога и Христа, терзают Христа; лгут во имя истины, во имя любви сеют гнев“, – так что можно констатировать, что иногда внутри Церкви наносится большой ущерб во имя Христа. Некоторые говорят об экуменическом лжеучении, но до сего времени мы еще не осознали, что то, что сейчас лжеучением поражает Церковь наподобие раковой опухоли, и что Церковь всесоборно, на синоде 1872 г. называло ересью, является филетизмом и шовинизмом. Никакого намека на филетизм, только на экуменизм. И еще одна мысль: может, Церкви следовало бы заняться еще одним лжеучением, возникшим сегодня, а именно лжеучением фанатизма?

Что Вы подразумеваете, говоря о фанатизме и шовинизме? Можете ли Вы это как-то пояснить?

Конечно, могу. Шовинизмом является попытка поставить государственные и национальные интересы выше интересов Церкви, или использовать Церковь для достижения государственных и национальных интересов. Церковь никак не может сразу действовать как отдел церквей, центральный союз, или парламентский орган различных народов. Поэтому неприемлемо, если пытаются продвигать интересы национальной церкви, а не установки и взгляды Православной Церкви и Евангелия.

Фанатизм – это явление, когда во имя Бога, но без духовности наших отцов и святых, пытаются токовать ситуацию в Церкви, или когда ставят себя выше Церкви и думают, что лично владеют истиной. Словом, фанатизм значит атомизм.

Как Вы оцениваете разногласия в связи с текстом, касающимся отношения Православной Церкви с другими христианами, с остальным христианским миром?

Прежде всего, уже из названия видно, какой духовностью пронизан текст. Заголовок утвержденного текста звучит не как „Отношения

Православной Церкви с другими Церквями", а „с другими христианами". Становится ясно, что понятие Церкви, как созданного Богом и образованного из Бога учреждения, вообще не связано с исторической сутью других конфессий. Конечно, отсюда нашелся повод заговорить об объединении с латинами или протестантами, предательстве вероучения и т.д. Но это не соответствует действительности: прежде всего, те, кто говорит о предполагаемом объединении отлично знают, что, не произошло никакого объединения ни во время Святого и Великого Синода, ни после него. Те, кто отравляет, таким образом, народ Божий, уже уставший и истерзанный, совершают великий грех.

Хотелось бы все же сказать, что, глядя на историю Церкви, мы констатируем, что у отцов Церкви была другая духовность: объединяющая, а не разъединяющая. Они использовали термин „церковь" даже по отношению к еретикам. Если они делали это, почему нам нельзя? Решения Святых отцов привели к единству Церкви и спасению людей. Василий Великий, например, называл приходы раскольников и еретиков своего времени церквями: „восстановление единства церквей, всячески отрезанных друг от друга". А мы хотим сегодня навязать свое мнение, поскольку считаем свои слова правильными. Также все мы считаем, что владеем церковными и богословскими темами, и требуем права голоса и влияния во всем. В частности, встает следующий вопрос: что, в конечном счете, важно, – мое мнение или мнение Церкви? Почему следует прислушиваться к одной или другой речи, а не к голосу Церкви? Кто скажет мне, в конце концов, правду? Кто-то один или Церковь? Поэтому оставим в стороне личные толкования и личные доказательства, оставим в стороне выборочное, иногда не из лучших побуждений использование высказываний и мнений

отцов, и прислушаемся к голосу Церкви. Церковь направляет нас и просвещает нас. Мы можем или верить в Церковь, или не верить. Церковь говорит нам, где правда. Чистую пишет нам Церковь, а не отдельные личности.

Когда Вы говорите „церковь", Вы подразумеваете „синод"?

Православная Церковь выражает себя через синод. На деле на церковном соборе устанавливается мнение большинства согласно 6-му канону 1-го синода. Какой-либо из синодов можно считать „бунтарским" (т.е. не признанным всей Церковью в целом), однако также слово одного епископа может выражать истину, но оно должно пройти через синод. Синод, в конечном счете, говорит, что он один был прав, а многие ошибались. Только синод может осудить другой синод, отдельные личности этого сделать не могут. Если у какого-либо светского или духовного лица есть проблема или забота, он обращается с ней к своему епископу, а епископ – к местному синоду. Таков способ действия в православии. Любой, действующий по-другому, не является выразителем воли Православной Церкви. Некоторые ставят себя и принятие своего мнения в качестве высшего приоритета, но настоящий православный христианин распространяет мнение Церкви и следует ему, а не своим собственным желаниям.

Не кажется ли Вам, что в современной Церкви наблюдается такая склонность?

Духовность древних (III и IV века) еретиков сохранилась в преобразованном виде в холастическом богословии Запада, достигла также северных земель, затем Прибалтики, в основном, посредством протестантства. Так что, да, такая вещь существует. Личная теология, или, говоря по-иному, холастическая теология.

Что такое холастическая теология?

Постараюсь ответить простыми словами. Холастической теологией занимаются также умом, без сердца. В холастической теологии стараются лично всему дать объяснение согласно букве закона. Постоянно ссылаются на каноны Церкви и законы государства, но в то же время попирают их своим образом жизни. Холастическая теология не является цельной: вопросы рассматриваются односторонне, с сомнением, не допуская дыхания Духа Божьего. Мы должны понять, что настоящая теология не является изобретением человеческого разума или мудрости. Церковь не работает, как математика, как дважды два – четыре. В православном богословии есть „точность", но также есть и „милостивый совет". В православном богословии есть величие, она спасительна. Она спасает, придает дыхание, несет покой, объединяет. Мне больно видеть, как сегодня некоторые провозглашают теологию, привносящую смуту и раскол, далекую от душевного покоя.

В подобных случаях правит атомизм, служащий основой для всех ересей.

Какие темы обсуждались на Святом и Великом Соборе?

На повестке дня было шесть вопросов. Во-первых, отношение Православной Церкви с другими христианами; во-вторых, православие в странах, не являющихся традиционно православными; в-третьих, понятие автономии и способ ее провозглашения; в-четвертых, значение поста в настоящее время; в-пятых, миссия Православной Церкви в современном мире и, в-шестых, таинство брака и препятствия к нему. Разумеется, что обсуждались также отдельные аспекты каждого вопроса, благодаря чему они лучше освещались, чтобы все члены Церкви могли обрасти более глубокие знания или принять позицию Церкви

по вопросам, которые до сего времени не были ясно осознаны. Решения, принятые по этим вопросам, уже переводятся на эстонский язык и я надеюсь, что вскоре скоро все наши церковнослужители и отдельные христиане смогут их прочесть.

Благодарю Вас за время и сказанные слова. Хотите ли Вы выразить еще какую-нибудь надежду или пожелание? Высказать напоследок еще какую-нибудь мысль?

Напротив, я благодарю Вас за проделанную работу и время, а также за возможность, которую Вы мне предоставили: обсудить это большое церковное событие.

Я желаю только единения или душевного покоя. Когда приходится порою наблюдать проявления большого гнева и фанатизма, то спрашиваешь: где наш душевный покой? К сожалению, у некоторых из нас его нет, поэтому они не могут его дать другим. И что мы даем? То, что у нас есть: гнев, враждебность, фанатизм; борьбу детей против отцов, борьбу священников против епископов, борьбу верующих против Церкви... Где во всем этом душевный покой?

Я молюсь за то, чтобы мы верили Церкви, молились за своего патриарха, своего митрополита и епископов Эстонской Православной Церкви. Митрополит Стефан представлял Эстонскую Церковь на Святом и Великом Синоде. Теперь наша маленькая автономная Церковь, участвовавшая в синоде, играет роль во всей почтенной истории Церкви, в отличие от других Церквей, избравших обособленность. Слава Богу за нашу Церковь!

Православие движется дальше. Все прекрасно, радостно, освещено воскресением, пронизано Церковью и истинной верой.

Спасибо Вам!

Интервью взял Мадис Кольк

Введение Божией Матери во храм

Есть праздники, сила которых заключается в воспоминаемом событии; важно, значительно в них, решающее для судей человеческих то, что случилось; таков праздник Рождества Христова или праздник Воскресения; решающее значение имеет то, что действительно в тот день Бог стал человеком и родился на земле, что именно в *тот день* воскрес Господь, умерший крестной смертью ради нашего спасения.

И есть праздники, так же как и иконы, которые говорят нам о каком-то внутреннем событии, даже если историческая их обстановка неясна. Таков праздник Введения во храм Пресвятой Богородицы. Чтобы исторически в древнем Иерусалиме действительно случилось то

событие, которое описывается в богослужебной песне, – едва ли возможно; но оно сообщает нам что-то более значительное, более важное о Божией Матери, нежели физическое Ее вступление во Святая Святых, которое было запрещено и Первосвященнику. Это день, когда Пресвятая Дева, достигшая той ранней зрелости, которая делает ребенка способным лично переживать, лично воспринимать и отзываться на таинственное прикосновение благодати, когда, достигши этого возраста, Она вступила *действительно* во Святая Святых – не вещественное Святая Святых храма, а в ту глубину Богообщения, которую исторически Храм собой изображал.

И скаким трепетом мы должны читать в богослужебной книге слова, которые приписываются с такой нежностью, с такой глубиной Иоакиму и Анне: Чадо, иди! И будь Тому, Который все тебе дал, возношением и сладким благоуханием! Вступи в ту область, куда нет двери; научись тайнам и готовься стать местом вселения Самого Бога... Как дивно подумать, что мать, отец могут обратиться к ребенку с *такими* словами: Войди в ту глубину, вступи в ту тайну, куда не ведет никакая вещественная дверь, и приготовь себя быть возношением Богу, сладким благоуханием, местом вселения...

Так некоторые отцы Церкви и святитель Феофан толкуют значение этого вступления Божией Матери в

храм, во Святая Святых. Не тронутая грехом, не оскверненная ничем, но уже способная чистым сердцем, не оскверненной плотью, не затуманенным умом отозваться на святыню, на славу, на дивность Божию, трехлетняя Отроковица посылается в эти глубины молитвенного, созерцательного общения.

И в другом месте того же богослужения мы читаем, как Ей *тихо* говорит Архангел Гавриил, чтобы Она открылась Богу и подготовилась стать местом вселения грядущего Спасителя.

Вот о чем говорит нам праздник: о том, как с первых Своих шагов, напутствуемая матерью и отцом, наставляемая Ангелом, Она вступает

в те глубины молитвы, безмолвия, благоговения, любви, созерцания, чистоты, которые составляют подлинное Святое Святых. И разве удивительно после этого, что мы этот день празднуем как начало спасения: первая из всех тварей Пресвятая Дева вступает в эти непроходимые, неприступные глубины, вступает в то общение с Богом, которое будет расти и расти, незапятнанно, незатемненно, неосквернено в течение всей Ее жизни, до момента, когда, как пишет один из западных писателей, Она сможет, в ответ на Божий призыв, произнести *Божие имя* всем умом, всем сердцем, всей волей, всей плотью Своей и, вместе с Духом Святым, родить воплощенное Божие Слово.

Да, в день этого праздника действительно совершается для нас явление этого дивного события, начало этого возрастания, но также дается нам и образ того, к чему мы призваны, куда нас зовет Господь: во Святое Святых. Да – мы осквернены; да – наши умы отуманены; да – наши сердца нечисты; да – наша жизнь порочна, недостойна Бога. Но всем доступно покаяние, которое может очистить нас и в уме, и в плоти, и в сердце, исправить нашу волю, всю жизнь нашу сделать правой, так чтобы и мы могли войти во Святая Святых.

И в этом празднике, в словах, которые я прочел в начале, произнесенных как бы Иоакимом и Анной, разве нет призыва к каждой матери и к

каждому отцу, чтобы с ранних лет – с мгновения, когда ребенок может что-то уже если не умом понять, то чуять сердцем, воспринимать чуткостью, принять благодать – сказать и нашим детям: вступи благоговейно, трепетно в ту область, куда никакая дверь – ни церковная, ни умственная, ни иная не вводит, а только безмолвное, трепетное пред стояние перед Богом, – то Святое Святых – с тем, чтобы вырасти в полную меру роста Христова, уподобиться матери Божией и стать храмом, местом вселения и Святого Духа, и Господа в Таинствах, и стать детьми нашего Небесного Отца. Аминь!

Митрополит Сурожский Антоний (Блум)
«Во имя Отца и Сына и Святого Духа. Проповеди. Москва, 1993.

На обжинки*

Еще один год – церковный, школьный и сельскохозяйственный год – прошел. Вновь пришло время обратить взгляд на дары Божьи, которые Он нам раздал. Не жалуясь на дождливое лето, несмотря на проделанный труд и перенесенные тяготы, верующий человек во всем видит подарок Господа.

Во многих наших приходах сохранился обычай читать во второе воскресенье октября благодарственные молитвы за собранный урожай. В других приходах этот обычай забыт и, как некоторые считают, этот лютеранский обычай чужд апостольской православной церкви. Об этом следует спокойно и здраво подумать. Во-первых, обжинки связаны с окончанием полевых и садовых работ в наших широтах, а не с какой-либо конфессией. Следует ли нам отказывать Богу в благодарности потому, что лютеране Его благодарят? Во-вторых, было бы хорошо делать это в один и тот же день. Тогда люди не будут испытывать замешательства и мы вознесем благодарность вместе с другими христианами. В настоящее время мы подчеркиваем схожесть и проявляем сотрудничество в намного более сложных и даже спорных ситуациях, тогда почему бы нам не объединиться со своими братьями в таком общехристианском и, можно сказать, общечеловеческом чувстве благодарности к Создателю за дары земные? Дата также не является не преодолимой границей, – при необходимости мы можем высказать благодарность и в другой близкий день, особенно в маленьких церквях, в которых службы проходят реже. Подобная практика кое-где существует.

Если же посмотреть на это более внимательно, то наши православное учение и деятельность подчеркивают необходимость в благодарении. Ведь наше главное богослужение – причастие (евхаристия) переводится как благодарность, благодарение.

Во время евхаристии мы приносим дары Создателя – хлеб и вино – Ему в жертву, вспоминая последнюю тайную вечерю, страдания, смерть и Вознесение. И евхаристические дары, согласно Его обету, становятся на божественной литургии Его телом и кровью, лекарством бессмертия и пищей вечной жизни. Хотя этот святой обряд далеко превосходит обычное благодарение за урожай, являясь необъяснимой тайной, касающейся всей нашей жизни и существования, имеющей множество прочих аспектов и связей, но в центре его, как говорит само название, лежит именно благодарность. Эту благодарность нельзя ограничивать лишь евхаристическими молитвами, она должна продолжаться также и после службы, накладываться на всю нашу жизнь и бытие, как это показали нам многие великие учителя Церкви. Ясно, что в данном случае мы имеем дело с общим изменением склада ума, а не только с определенными молитвами и обрядами, хотя последние также выражают это общее чувство благодарности. Итак, принесем в одно из воскресений, после сбора урожая с полей и садов, что-нибудь из собранных плодов в храм, чтобы освятить их и выразить за них благодарение Создателю и Дарителю всего сущего. Конечно, мы возносим благодарность Господу в своем сердце – будучи в церкви, дома, саду и поле – за Его дары. То же выражают благодарственные молитвы, читаемые после еды и по прочим случаям. Если даже большее таинство, дающее нам предвкушение вечного царства, берущего начало в последних временах, совершается посредством материальных вещей, насколько больше мы должны благодарить Господа за необходимое нам в повседневной жизни? Мы ведь не бесплотные ангелы, а живем во плоти, в материальном мире, и, потребляя его плоды, должны помнить о Нем, кто создал все и передал нам в пользование.

Чувство благодарности, как наш

святейший патриарх писал по многим случаям, является также средством от излишнего потребления, вследствие которого истощаются природные ресурсы и загрязняется земля, вода и воздух. Благодарный человек довольствуется малым и не стремится извлечь из природы все возможное, поскольку понимает, что все является даром, которым следует пользоваться разумно и по-хозяйски, чтобы земля выдержала и продолжила давать дары еще многим поколениям. Таким образом, к исключенному значению обжинков сегодня добавилось также значение охраны природы. Пара молитв, прочитанных у корзинки с картофелем, морковью или яблоками, может показаться пустым занятием в сравнении с общемировыми тенденциями, зачастую кажущимися непреодолимыми. Но большое начинается с малого, и такой обряд напоминает нам о том образе мышления, который способен остановить гибельную тенденцию, направленную на разграбление и загрязнение природы.

Пусть церковное празднование обжинков станет шагом, посредством которого мы признаем распространение данной во время евхаристии благодарности на всю нашу жизнь и исправляем наше отношение к использованию среды, подаренной нам Создателем.

Стало обычаем освящать яблоки, смородину, мед и прочие продукты также на праздник Преображения Господня. По этому случаю необходимо сказать, что изначальный обычай, сформировавшийся, несомненно, в средиземноморском климате, является очевидным: в этот день освящают виноград, созревший к этому времени. Освящение винограда связано с приготовлением из него вина и его использованием в таинстве евхаристии. Как уже было сказано, с последним связано также прочее освящение пищи и благодарение, но здесь мы все-таки имеем дело непосредственно с евхаристи-

ческим предметом. То есть в настоящее время, когда большинство продуктов мы покупаем в магазине, было бы более уместно освящать виноград, подразумевая под ним церковное вино, оставив при этом прочие плоды на обжинки? Следует также учесть, что яблоки созревают у нас обычно позднее, так что к празднику Преображения по новому календарю в Эстонии зрелых яблок взять неоткуда. Обряд сформировался в то время, когда действовал старый календарь, т.е. когда праздник выпадал на 19 августа. Но мы живем в нашем климате и, если эта традиция очень прочна, освящать можно также яблоки и прочие плоды, хотя в таком случае было бы желательно вначале освятить, прочитав предусмотренную для этого молитву, виноград, и только после него, прочитав приведенную ниже молитву, яблоки и прочие плоды. В любом случае, не следует забывать плоды виноградной лозы, которые мы потребляем во время святого причастия, и которые наш Господь использовал в качестве примера во многих своих притчах.

Приведем в конце молитву на благословение первых плодов и овощей: Владыка, Господи Боже наш, заповедавший каждому по его усердию приносить Тебе Твое из Твоего и в вознаграждение за это подающий Твои вечные блага! Ты, с любовью принявший посильное приношение вдовы, приими и ныне от Твоего раба (ими) принесенное Тебе, которое удостой принять в Твою вечную сокровищницу, а принесшему даруй все для него полезное и обилие земных благ. Ибо благословлено имя Твое и прославлено Царство Твое, Отца и Сына и Святого Духа, ныне и всегда и во веки веков. Аминь.

* **Обжи́нки** (Дожи́нки) — день народного календаря славян и обряд завершения жатвы, совпадающий с христианским праздником Успение Пресвятой Богородицы, который отмечается 15 (28) августа.

ALGAS UUS ÕPPE- AASTA TEOLOOGIA- ÜLIÕPILASTELE

Ülempreester Mattias Palli

EELK Usuteaduse Instituudi uus tegevus-aasta algas 7. septembri aktusega. Sel aastal alustas 22 inimest rakenduskõrgharidus-õppes ning 5 usuteaduse ja 7 kristliku kultuuriloo magistrantuuris. Usuteaduslikku rakenduskõrgharidust omandama ehk siis

UI bakalaureuseõppesse tuli ka kaks õigeusu õppesuuna valinut. Seega on praegu neli inimest valinud õigeusu ained; uued sisestud hakkavad meie kiriku koostööl toimiva õppetooli loengutest osa võtma 2017. aasta sügissemestril. Nõnda on meie õppetooli järjepidevus tagatud ja samas saame esimesed aastad töötada väiksese arvu inimestega, mis on hakatuseks jõukohasem. Kuna mullu sisestujaid polnud, ei teki veel probleemi üheaegselt toimuvate loengutega, mis nõuaks lisaruume. Peale selle on õigeusklike ka teistes UI suundades ja magistriõppes.

Ülemöödunud aastal sisestudunutele peavad meie õppetoolil loenguid metropoliit Stefanus, piiskop Makarios, isa Jakob Khalil, isa Andrei Sõtsov, isa Kristoforos Parts, Tauri Tõlpt ja allakirjutanu. Meie loengud toimuvad endiselt püha Platoni seminari saalis kirikukeskuse majas. Vastsisestunud läbivad esialgu UI põhiõppekava.

Kuna UI-l täitus 70 aastat, meenutasid paljud aktusel sõnavõtjad varasema aegu selles õppesuutuse elus. Allakirjutanu, viidates järgmisel päeval pühitsetavale Jumalaema

sündimispühale, rääkis Jumala Sôna „tallele panemise ja järgimise“ tähtsusest Maarja eeskujul. See tegevus võib olla seotud akadeemilise teoloogia õpingutega, kuid on midagi sellest suuremat ja ülevamat.

Loodame, et meie õppetool jätkab tegevust sama innuga nagu eelmistel aastatel ja et ka tullevikus astub õigeusu õppesuunale inimesi, kes tahavad meie kirikus töötada või ka lihtsalt end teoloogiliselt harida. Samuti on loengud endiselt avatud neile, kes tahavad täiendada oma teadmisi meie kiriku õpetusest ja praktikast.

OIKUMEENILINE PALVERÄNNAK RUHNUS

11.–13. augustini 2017 toimub kolmas oikumeeniline palverännak Ruhnu.

Alustame traditsiooniliselt päikeserousul hommikupalvusega. Rännakuraja pikkus on umbes 15 kilomeetrit, millel on kokku 10

peatuspaika, kus eri kirikute ja konfessioonide esindajad loevad oma traditsioonide kohase palve oma emakeeles.

Registreerimine ja osavõtumaksu tasumine toimub kuni 11. detsembrini. Tänu Ruhnu vallavanema kaasabil on palverännak laevapiletite broneerimisel eelisjärjekorras, aga selleks on vaja 11. detsembriks koostada osalejate nimekiri.

Ööbimine ja toitlustus toimub turismitaludes, endal tuleb kaasa kas magamiskott või voodipesu.

Palverännakust osavõtt maksab täiskasvanutele 70 eurot ja (üli)õpilastele ning pensionäridele 50 eurot. Osavõtumaksu sees on Pärnu-Ruhnu-Pärnu laevapiletid, ööbimine ja toitlustus. Laeva väljumiskellaajad täpsustuvad.

Registreerimisvormi leiad aadressilt:
<http://ekn3.ee/palverannak/>

Riitetuda tuleb vastavalt ilmale ning jalanoüd peavad olema mugavad.

Kohtume Ruhnu palverännakul!

EESTI KIRIKUTE NÕUKOGU

Charlie Chastain

enam vajavad. Nagu on öeldud: lõikust on palju, aga vähe töötajaid (Mt 9:37).

VÕÕRISTAME VÕI VÕÕRUSTAME?

Age Ploom

Ma kohtusin Charlie Chastainiga Kõrgema Usuteadusliku Seminar korraldatud õpikojal „Võõristame või võõrustame?“, kus kokkutulnud jagasid omavahel ümarlaus rändluskoogemusi nii Eesti kui ka rahvusvahelisel tasandil. Charlie esindas üht väikest Ameerika misjoniorganisatsiooni The Mission Society ning ta on eelnevalt töötanud orbude ja tänavaastega Venemaal, kuni sealsed seadused välismaiste MTÜ-de suhtes muutusid. Seetõttu kolis ta koos oma perekonnaga 2011. aastal Eestisse, kus ta on aina enam seotud Euroopa põgenikelaagritesse vabatahtlike otsimisega.

Kui Euroopa pagulaskriis peale hakkas, ei olnud tal plaaniski ennast sellega kuidagi siduda. Aga ühel kursusel sai talle ja abikaasale selgeks, et nad on kutsutud tegutsema. 2015. aastal sõitsid nad perega Serbia ja Makedoonia piirile, kust transporditi humanitaarabi põgenikelaagrisse. Kohapeal avanenud vaatepilt – 10 000 vihmas seisvat ja busse ootavat põgenikku – raputas neid oma karmusega niivõrd läbi, et missioon muutus aina selgemaks: nad peavad aitama. Kontaktid, mis sel reisil loodi, aitasid tões ehitada kirikute, mittetulundusühingute ja vabatahtlike vörustikku, mis aitaks sellistest suurtest kriisidest välja tulla. Pärast seda reisi on Charlie külastanud ja töötanud mitmetes pagulasmaagrites, mis asuvad nn Balkani teel, ning aidanud luua kontakte vabatahtlike ja kirikute vahel nii Eestis, Prantsusmaal, Hispaanias, Ungaris kui ka Horvaatias.

Enamik Balkani teedest on praeguseks suletud, mistõttu paljud põgenikud on lõksus Kreeka, Makedoonia, Serbia, Horvaatia, Tšehhi ja Ungari piirialadel, isegi Prantsusmaal. Olenevalt asukohast on mõned põgenikud end sisse seadnud UNHCRi (ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet) laagrites, teised aga elavad ajutistes laagrites. Mõned riigid soovivad pagulasi aidata rohkem kui teised. Näiteks nagu Kreeka, mis on ikka veel populaarne sihtkoht Türgist tulevatele põgenikele. Kreeka ja Egeuse mere saared on üle rahvastatud, mistõttu laagrid on

alarahastatud ja abistava personali ehk vabatahtlike puudus on suur. Neis laagrites on nii põgenikke kui ka majanduspugulasi, aga meelevaldne oleks tõmmata nende vahel ranget eraldusjoont. Inimeste väljarändelugude põhjused on tihti omavahel seotud ja läbi põimunud. Kui lahingutegevus pärssib kohalikku kaubandust, rääkimata väliskaubandusest, soodustab inimeste vaesumist ja peatset näljahäda saabumist, on ellujäämisvalikud suhteliselt piiratud. See on ka põhjas, miks võib laagrites kohata pakistanlasi, kes ei ole otseselt pärít sõjakoldest, kuid nende kodumaa naaberriikides toimuvad konfliktid mõjutavad hävitavalt nende siseriiklikku majandust ning põhjustavad näljahäda. Sama lugu on paljude Aafrika rahvustega, sest Põhja-Nigeria islamistlik terroriorganisatsioon Boko Haram tekib hirmu, kaost ja rahutusi nii Nigérianas, Ghanas, Kamerunis kui mujalgi, mistõttu inimesed pagevad. Laagred küllastades ei saa teha vahet, kes on sõjapõgenik, kes majanduspugulane. Kõiki inimesi tuleb koheda vördsena. Charlie ei ole ka siiani laagrites kohanud ühtegi inimest, kelle sinna jõudmise põhjuseks oleks olnud majandusliku heaolu ortsingud, küll aga on ta kohanud tuhandeid inimesi, kes on riskinud kõigega, et jäädva ellu ja jõuda põgenikelaagrisse.

Aga milles unistavad pagulased? Ikka sellest, et nad saaksid minna koju tagasi. Tihti loodetakse, et kodumaal võiks ükskord ometi sõda lõppeda, sealne olukord stabiliseeruks ja tekiks võimalus ohutult naasta. Enamik neist inimestest ei ihka jäädva Euroopasse, aga olukord kodus, näiteks Süürias, ei võimalda ka tagasi minna. Samuti nad loodavad, et meil, eurooplastel, eestlastel, oleks aega neid ära kuulata ning möelda, mida meie oleksime selletaolises olukorras teinud.

Iga laager on erinev. Mõned neist on väga hästi varustatud ja organiseeritud, kuid on ka selliseid, mis näevad kohutavad välja. Näiteks transitlaager Preševos, Serbias on hästi organiseeritud ja põgenike põhivadused on seal kaetud. Samas on Prantsusmaal Calais' ajutises laagris kohutavad elamistingimused. Üldiselt kannatavad laagrites kõige rohkem lapsed. Seal on tuhandeid saatjata alaealisi, kes on (laps)inimkaubanduse potent-

siaalsed sihtmärgid. Viimase 18 kuu jooksul on neist laagritest teadmata kadunud väga palju lapsi.

Kindlasti vastab töele, et terroristid üritavad põgenikevoolu enda maskeerimisel ära kasutada, et saabuda Euroopasse. Aga selle hirmu tõttu tuhandete heade inimeste mujale suunamine ei lase meil, eurooplastel, eestlastel, olla need, kes me tegelikult oleme: eelkõige inimesed ja kristlased. Põgenikke mujale suunates loome olukorra, kus terroristide lihtsalt tekib juurde.

Piiblis on kristlaste seisukoht pagualstemaatikas väga selgelt paika pandud: on öeldud, et armasta oma ligimest nagu iseennast (Mk 12:31), meid on kutsutud olema külalislahked ja hoolitsema nende eest, kes seda vajavad (Hb 13:2-3), on kästud armastada oma vaenlasi (Mt 5:44). Tänapäevase definitsiooni järgi oleks apostel Paulust peetud religioseks terroristiks. Jumal muutis tema südame ja seeläbi muutus maailm. Kui karta, et terrorism levib põgenikekriisi kaudu, tasub Paulust meeutada. Charlie usub südamest, et nendes laagrites on mõned, kes muutuvad nagu apostel Paulus, seetõttu tulebki meil kui kiriku esindajatel ja kristlastel jäädva oma sisemisele kutsele kuulekaks.

Eesti kirikud võiksid ennast põgenikekriisi teenmal tegelikkusega kurssi viia ning mitte edasi anda meedias propageeritavat hirmu. Pagulaskriis on imeline võimalus näidata põgenikele, kes on Kristus. Eesti preestrid ja pastorid peaksid rääkima, kui tähtis on armastada oma vaenlast ja olla külalislahke nende vastu, kes seda kõige

UNCHR-i statistika kohaselt on 2016. aastal mere kaudu Euroopasse jõudnud kokku 302 679 põgenikku, kellegist 167 015 jõudis Kreekasse, 131 860 Itaaliasse ja 3804 Hispaanisse. Surnud või teadmata kadunud on jäändud 3521. Samas 2015. aastal oli meriti Euroopasse jõudnuid 1 015 078.
<http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>